

Themabundel

Opvoeding en Opvoedingsondersteuning bij gezinnen met een migratiegeschiedenis

> EXPOO <
expertisecentrum
opvoedingsondersteuning

Literatuuroverzicht

Inhoud

Woord vooraf	2
Deel 1 Inleiding	3
Deel 2 Vaststellingen uit de geraadpleegde literatuur	6
> Hebben gezinnen met een migratiegeschiedenis vragen over opvoeden?	7
1. Opgroeien van allochtone kinderen en jongeren	7
2. Opvoeden in een migratiecontext	8
• Opvoedingswaarden en doelen	
• Opvoedingspraktijken	10
3. Vragen over opvoeden	11
• Vaak terugkerende thema's	13
> Vinden allochtone gezinnen toegang tot het aanbod opvoedingsondersteuning?	14
1. Toegang tot formeel aanbod opvoedingsondersteuning	15
2. Kloof tussen vraag en aanbod	17
> Wat zijn aandachtspunten bij het ontwikkelen van een toegankelijk en betekenisvol aanbod opvoedingsondersteuning?	19
1. Wat werkt het best: een algemene, cultureel competente of een cultuurspecifieke aanpak?	19
2. Tips om gezinnen met een migratiegeschiedenis beter te bereiken	19
3. Aanbevelingen inzake organisatie en beleid	21
> De vaststellingen op een rij	22
Deel 3 Abstracts van de onderzoeken en documentatie	25

Woord vooraf

Opvoedingsondersteuning is een aanbod van dienstverlening waar alle ouders beroep op moeten kunnen doen. Maar vinden gezinnen met een migratiegeschiedenis de weg naar het opvoedingsondersteunend aanbod? Of moeten aanbieders van opvoedingsondersteuning zich anders organiseren om tegemoet te komen aan de behoeften van deze gezinnen?

Dergelijke vragen waren het onderwerp van reflectie in een aantal teams van de Vlaamse coördinatoren opvoedingsondersteuning van het agentschap Jongerenwelzijn. De vraagstellingen waren voor de Vlaamse coördinatoren ook de aanleiding voor de opstart van een Vlaams project inzake diversiteit.

Vanuit haar opdracht inzake kennisontsluiting en -uitwisseling, ging EXPOO op zoek naar toonaangevende rapporten en documentatie. We namen een 10-tal Vlaamse en een 30-tal publicaties uit Nederland door. De publicaties gaan hoofdzakelijk over niet-westerse allochtonen en meer bepaald Turkse en Marokkaanse gezinnen.

Uit deze documentatie komen een aantal vaststellingen naar voren die - samen met de abstracts van de publicaties - in deze themabundel gepresenteerd worden.

Onze bijzondere dank gaat naar het documentatiecentrum van Kruispunt Migratie-Integratie, het Provinciaal Documentatiecentrum Atlas (Antwerpen) en de bibliotheek van Kind en Gezin voor de ondersteuning bij deze verzameling.

Wat vind je in deze themabundel?

- Deel 1: Inleiding
- Deel 2: Vaststellingen uit de geraadpleegde literatuur
- Deel 3: Abstracts van de onderzoeken en documentatie

Voor wie is dit rapport?

De bundel is bedoeld voor iedereen die meer achtergrondinformatie wil over opvoedingsondersteuning en gezinnen met een migratiegeschiedenis:

- lokale coördinatoren en contactpersonen opvoedingsondersteuning
- deelnemers aan de lokale en bovenlokale overlegtafels opvoedingsondersteuning
- organisaties uit diverse sectoren die opvoedingsondersteuning aanbieden
- studenten.

Deel 1

Inleiding

Deze themabundel gaat over opvoeding en opvoedingsondersteuning bij gezinnen met een migratiegeschiedenis.

> Omschrijving

Er is weinig eenduidigheid over de terminologie migrant, allochtoon, enz.

Letterlijk betekent een allochtoon persoon iemand die van elders afkomstig is. In de praktijk zijn er verschillende criteria op basis waarvan iemand 'allochtoon' genoemd wordt zoals:

- migratie naar België
- migratieverleden van ouders of grootouders of overgrootouders
- nationaliteit
- geboorteplaats
- juridisch verblijfsstatuut (asielzoeker, vluchteling, gezinshereniging, regularisatie)
- taal
- vreemd klinkende naam
- huidskleur
- godsdienst of levensbeschouwing
- culturele eigenheid
- enz.

Doorgaans spreken we van een gezin met een migratiegeschiedenis of een allochtoon gezin als één of beide ouders elders geboren zijn (eerste generatie) of één van hun ouders (grootouders) elders geboren is (tweede generatie).

Gezinnen met een migratiegeschiedenis zijn zeer heterogeen.

In de literatuur vinden we volgende verdere indeling terug:

- Autochtoon: persoon van wie beide ouders in Vlaanderen/Brussel zijn geboren
- Westerse allochtoon: persoon die in Vlaanderen of/en Brussel woont en van wie minstens één ouder in Europa geboren is
- Niet-westerse allochtoon: persoon die in Vlaanderen en Brussel woont of/en van wie minstens één ouder in Turkije, Afrika, Latijns-Amerika, ... geboren is.

> Gezinnen met een migratiegeschiedenis in cijfers

Precieze cijfers weergegeven omtrent de omvang van de migrantenpopulaties in België is niet makkelijk. Dat heeft verschillende oorzaken. Op de eerste plaats zijn er de verschillen in definitie (zoals hierboven aangehaald). Ook spelen filosofische overwegingen een rol. De afkomst of etniciteit registreren of onderzoeken kan de indruk wekken dat deze gezinnen als een aparte groep worden aanschouwd en dit kan gevaren van stigmatisering met zich meebrengen.

Voor cijfers over migratie en integratie verwijzen we onder meer naar de studiedienst van de [Vlaamse Regering](http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/Pages/default.aspx): <http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/Pages/default.aspx>

Het Kenniscentrum Statistiek van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (vroeger Algemene Planning en Statistiek, APS) verzamelt allerhande cijfers over Vlaanderen. Op hun website vind je onder meer cijfers over demografie, de integratiesector en de houding van Vlamingen ten opzichte van migranten. Trimestrieel, halfjaarlijks of jaarlijks worden de cijferreeksen geactualiseerd.

De cijfers worden elk jaar gebundeld in een publicatie: de Vlaamse Regionale Indicatoren ([VRIND](http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/publicaties/Publicaties/vrind/vrind2010/2010-10-28-vrind2010-volledig-blw.pdf)).

<http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/publicaties/Publicaties/vrind/vrind2010/2010-10-28-vrind2010-volledig-blw.pdf>

Cijfers per gemeente, stad of provincie kan je opzoeken via de speciale website [lokale statistieken](http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokale_statistieken.htm). http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokale_statistieken.htm

> Vraagstellingen in deze bundel

Opvoedingsondersteuning wordt in het Vlaamse beleid gezien als een universele maatschappelijke dienstverlening waar alle ouders beroep op moeten kunnen doen. In deze themabundel trachten we meer zicht te krijgen op onderstaande vraagstellingen:

- Worden allochtone gezinnen met meer en/of andere problemen in het opvoeden van hun kinderen en jongeren geconfronteerd?
- Vinden allochtone gezinnen toegang tot aanbod opvoedingsondersteuning?
- Aan wat moet opvoedingsondersteuning voldoen om tegemoet te komen aan de behoeften van allochtone gezinnen en is dat zo verschillend dan voor andere gezinnen?

Deel 2

Vaststellingen uit de geraadpleegde literatuur

Opvoeden doet elke ouder. Alleen of met een partner. Soms met steun van de grootouders, de ouders van andere kinderen, de kinderopvang, de school, ... Uit onderzoek¹ weten we dat de meeste ouders vrij tevreden zijn over de wijze waarop ze hun kinderen opvoeden. Ouders ervaren dit opvoeden niet als bijzonder belastend, en ze weten meestal wat ze moeten doen in verschillende situaties.

Dit gunstig algemeen beeld neemt niet weg dat opvoeden ook gepaard gaat met onzekerheden, vragen, twijfels en soms met problemen. Dat ouders meestal tevreden zijn over de opvoeding, betekent niet dat ze geen vragen hebben. Veel ouders zijn wel eens bezorgd over de opvoeding of over de ontwikkeling van hun kind. Het gaat daarbij zelden om langdurige twijfels of om een combinatie van verschillende zorgen. Het gaat om kleine vragen. Deze vragen en opvoedingsgerelateerde zorgen zijn normaal. Ze komen bij elke ouder voor. En ze zijn van alle tijden.

Ouders gaan vaak zelf op zoek naar antwoorden of oplossingen. Door te surfen op internet bijvoorbeeld. Of door er met familie of vrienden of andere ouders over te praten. Deze onderlinge informele en sociale steun is dan ook de basis van opvoedingsondersteuning. Een grote groep ouders geeft aan dat ze ook met een 'professional' willen praten over opvoeden. Daarom is het belangrijk dat er naast informele steun ook formele steun beschikbaar is, in verschillende vormen en gradaties.

> Hebben gezinnen met een migratiegeschiedenis vragen over opvoeden?

Om wat meer zicht te krijgen of allochtone gezinnen ook vragen hebben over het opvoeden en of deze vragen gelijkaardig zijn als de vragen van autochtone ouders halen we eerst een aantal vaststellingen over het opgroeien van allochtone kinderen en jongeren aan. Vervolgens gaan we wat dieper in op het opvoeden in een migratiecontext. In het laatste onderdeel brengen we vaststellingen uit behoeftenonderzoeken.

1. OPGROEIEN VAN ALLOCHTONE KINDEREN EN JONGEREN

Enkele vaststellingen uit de geraadpleegde publicaties:

- Kinderen van allochtone ouders hebben grotere kans op gezondheidsproblemen. Ook de schoolse prestaties van de allochtone kinderen en jongeren blijven gemiddeld genomen achter bij die van hun autochtone leeftijdsgenoten. Het zijn vooral allochtone kinderen die met taal- en ontwikkelingsachterstand aan het basis- onderwijs beginnen. Het percentage schooluitval is onder allochtone jeugd hoger, evenals het percentage dat geen startkwalificatie haalt.
- Ook nemen zij minder vaak deel aan sport en andere maatschappelijke activiteiten.
Bron: De interculturalisering van het CJG. Handreiking Pharos.
- Niet-westerse allochtone kinderen maken minder vaak gebruik van kinderopvang. En ook: veel allochtone kinderen groeien op in arme gezinnen.
Bron: Opgroeien in diversiteit.

¹ Zie Themabundel 'Hebben ouders behoefte aan opvoedingsondersteuning' EXPOO november 2011

- Volgens de OESO² blijkt uit de analyse van het grootschalig PISA-onderzoek dat de kloof die in België gaapt tussen de schoolprestaties van allochtone en autochtone kinderen tussen 2000 en 2009 kleiner geworden is maar niettemin groot blijft.

Bron: *De Standaard* 20 december 2011.

2. OPVOEDEN IN EEN MIGRATIECONTEXT

Over hoe het opvoeden tussen culturen en groepen kan verschillen is in de wetenschappelijke literatuur uitgebreid gerapporteerd vooral vanuit cultuur vergelijkend en ook historisch vergelijkend onderzoek. Voor een diepgaande analyse verwijzen we naar de bronnen in het derde deel van deze bundel. We beperken ons tot de belangrijkste vaststellingen op vlak van opvoedingswaarden en doelen enerzijds en opvoedingspraktijken anderzijds.

Om deze tweedeling beter te kunnen begrijpen staan we eerst stil bij het theoretisch concept 'opvoeding'. Het is een begrip met verschillende betekenissen. In de pedagogiek maakt men een onderscheid tussen intentioneel en functioneel opvoeden.³

- intentioneel opvoeden verwijst naar de reflectie van ouders of opvoedingsverantwoordelijken op hun handelen.
- functioneel opvoeden verwijst naar de vanzelfsprekende dagelijkse omgang met kinderen.

Sociologen, sociaal pedagogen gebruiken ook vaak de term socialisatie voor opvoeden waarbij zij ook aandacht hebben voor de invloed die de omgeving van het gezin en de wijder maatschappelijke context heeft op het opgroeiend kind. Dit wordt ook de ecologische benadering genoemd.

In westerse landen is het proces van intentioneel opvoeden steeds belangrijker geworden. Men kan spreken van een verwetenschappelijking van de opvoeding. In niet-westerse culturen⁴ zijn ouders veel minder bewust bezig met het opvoeden van hun kinderen.

² Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling

³ Gebaseerd op L. Eldering, Cultuur en opvoeding

⁴ In deze publicatie gaat het vooral over Turkse en Marokkaanse gezinnen

Deze culturen hebben vaak een traditioneel duidelijk omschreven rollenpatroon. Bovendien moeten veel ouders in deze niet-westerse landen alle energie aanwenden om in het levensonderhoud van hun gezin te voorzien en worden kinderen hierbij al op jonge leeftijd ingeschakeld.

Het uiteindelijk doel van de opvoeding is om van kinderen competente leden van de samenleving te maken.

• Opvoedingswaarden en doelen

In alle samenlevingen vertegenwoordigen kinderen een belangrijke waarde. Het voortbestaan van een samenleving hangt immers van kinderen af. Allochtone koppels in Nederland vinden het vanzelfsprekend dat zij kinderen krijgen. Bewuste kinderloosheid is voor de meesten geen optie. Kinderen hebben voor allochtone ouders vooral een **psychologische waarde**: ze brengen geluk, ... Voor traditionele vaders uit mediterrane culturen geeft het hebben van kinderen, vooral zoons, sociaal prestige.

Allochtone ouders zijn er doorgaans van overtuigd dat ouders een zeer grote invloed hebben op de ontwikkeling van hun kinderen. Ze erkennen wel de eigen aanleg van kinderen maar beschouwen ze als erg **kneedbaar**. Dit past bij hun algemeen opvoedingsdoel om kinderen te modelleren en te trainen tot sociaal en cultureel competente volwassenen.

Over het algemeen kunnen we zeggen dat allochtone ouders dezelfde opvoedingsdoelen hebben als autochtone ouders hoewel er volgens de onderzoekers wel **accentverschillen** zijn. Veel allochtone ouders zijn om economische redenen gemigreerd en geven in het verlengde daarvan prioriteit aan:

- opvoedingsdoelen op het gebied van opleiding
- opvoedingsdoelen op het gebied van werk
- opvoedingsdoelen op het gebied van maatschappelijke positie

Ook belangrijk zijn respect, bescheidenheid en volgzaamheid. Er is minder nadruk op zelfbepaling en zelfverantwoordelijkheid.

Verschillen blijken zich sterk te concentreren op twee centrale opvoedingswaarden met name **autonomie en conformiteit**.

In diverse onderzoeken⁵ is aangetoond dat het belang van autonomie, ofwel zelfbepaling en zelfstandigheid, doorgaans meer wordt onderschreven door ouders afkomstig uit hooggeïndustrialiseerde westerse landen. Conformiteit, ofwel aanpassing aan de eisen die de omgeving stelt, is juist een doel dat in niet-westerse samenlevingen meer nadruk krijgt.

*Veel niet-westerse migranten zijn laag opgeleid en komen uit een cultuur waarin het accent meer ligt op de groep en minder op het individu. In sommige migrantengezinnen ligt daardoor in de opvoeding de nadruk meer op conformiteit (aanpassing aan de groep) dan op autonomie (zelfontplooiing en zelfbepaling). Dat geldt vooral voor ouders van de eerste generatie, met een lage opleiding, een islamitische achtergrond en een plattelandsachtergrond. In lijn daarmee is de controle die deze opvoeders uitoefenen over hun kinderen vaker autoritair (gebaseerd op machtsuitoefening) dan autoritatief (meer gericht op overleg en minder op macht). Verder is de ondersteuning die de ouders hun kinderen bieden, zeker bij de eerste generatie, vaak minder gericht op het individu en meer op het gezinscollectief. Ook kan ondersteuning van kinderen sterk vervlecht zijn met controle en 'preken'. Eenrichtingsverkeer in de communicatie is vanzelfsprekender dan onderlinge openheid. Deze opvoedingscontext geeft kinderen minder kansen op het ontwikkelen van autonomie. Vooral de combinatie van een gebrek aan steun en harde autoritaire controle vergroot het risico van opgroei- en opvoedingsproblemen.
Bron: Pels en Vollebergh in 'Opvoedingsondersteuning aan migrantengezinnen schiet tekort'.*

Gezinnen met een migratiegeschiedenis ervaren de westerse opvoeding **niet altijd als het goede voorbeeld**. Diverse onderzoeken wijzen erop dat migrantenouders het in hun ogen losse gedrag en de losse opvoeding van (Nederlandse) kinderen soms afkeuren.

Vergeleken met autochtone gezinnen is er in allochtone gezinnen in de opvoeding een groter **verschil tussen jongens en meisjes**. In migrantengezinnen houden ouders buitenshuis relatief weinig toezicht op jongens. Dit geldt vooral voor kinderen van de eerste generatie migranten; migrantenouders van de tweede generatie houden jongens buitenshuis doorgaans meer in de gaten. Voor meisjes geldt juist meer controle buitenshuis, vooral vanaf de puberteit en met name in Turkse en Marokkaanse gezinnen en in islamitische vluchtelinggezinnen.

Het beeld van een autoritaire opvoeding geldt niet per definitie voor alle niet-westerse gezinnen. Ook bij de niet-westerse gezinnen zijn er **grote verschillen in opvoedingsdoelen en praktijken**.

*De opvoedwaarden van migrantenouders die zelf in Nederland zijn opgegroeid liggen dichterbij die van autochtone Nederlanders. Deze verschuiving is ook te zien naarmate opvoeders hoger opgeleid zijn. Bovendien is er veel aan het veranderen. Er ontstaan mengvormen en eigen vormen van opvoedpraktijken. Bij de jongere generatie wordt autonomie als doel belangrijker. Het accent ligt dan wel meer op zelfredzaamheid, zichzelf kunnen redden in de maatschappij, en minder op onafhankelijkheid en zelfbepaling, zoals bij gemiddelde westerse gezinnen. Verder wil de jongere, hoger opgeleide generatie in vergelijking met de eerste generatie een opener en minder afstandelijke relatie met haar kinderen. Ook zijn autoritatieve vormen van controle in opkomst
Bron: Pels, 2008.*

⁵ T. Pels in Webdossier Migrantengezinnen NJI., L. Eldering cultuur en opvoeding

Uit het promotieonderzoek van Elif Durgel (2011) blijkt dat de opvoeding verandert bij geïntegreerde Turks-Nederlandse moeders.

*Er zijn zowel belangrijke gelijkenissen als verschillen in de opvoedingspatronen van Turks-Nederlandse en autochtone moeders. Als Turks-Nederlandse moeders hier geboren zijn en onderwijs gevolgd hebben, lijken hun opvoedingspatronen meer op die van autochtone moeders. Turkse moeders hebben over het algemeen andere **verwachtingen** van hun kinderen dan Nederlandse moeders, zo blijkt uit het onderzoek. Ze verwachten dat hun kinderen nauw verbonden zijn met de familie en welgemanierd, meer dan Nederlandse moeders. Nederlandse moeders vinden het daarentegen belangrijker dat hun kinderen autonoom zijn. Dit verschil in opvoedingswaarden is echter kleiner bij Turkse moeders die hier geboren en opgeleid zijn. Deze moeders combineren hun eigen waarden met die van de nieuwe cultuur. In deze gezinnen gaan autonomie, assertiviteit en individualiteit hand in hand met sterke familiebanden, aldus Durgel. Deze verschillen tussen Turks-Nederlandse en autochtone moeders werden overigens vooral gevonden voor hun verwachtingen en veel minder voor hun feitelijk gedrag.*

*Uit het onderzoek blijkt verder dat Turks-Nederlandse moeders **niet anders omgaan** met hun kinderen dan autochtone moeders. Het verschil zit hem dus vooral in de manier waarop de ouders tegen de opvoeding aankijken.*

• Opvoedingspraktijken

In de opvoedingspraktijken in economisch ontwikkelende landen (zoals in België) hebben zich gedurende de laatste decennia wel wat **verschuivingen voorgedaan in de ouder-kind relatie**. Er is enerzijds een verandering van een meer autoritaire naar een egalitaire opvoedingsstijl en anderzijds van een meer groepsgericht naar individualistische stijl. Resultaat daarvan is een toegenomen kindgerichtheid en een grotere autonomie van jongeren.

Over het algemeen voeden autochtone Nederlandse ouders tegenwoordig meer op in overleg met hun kinderen en minder door het uitoefenen van macht. Tegelijk zien wij een afname van de regulerende rol van personen in de sociale omgeving door middel

van toezicht, controle en roddel.

Het opvoedingspatroon, waarin steun en controle door overreding samengaan, heeft in de westerse wereld geleidelijk een normatieve status gekregen. *Bron: Kennisdossier Preventieve Opvoedingsondersteuning.*

Gezinnen met een migratiegeschiedenis krijgen naast de opvoedingsstijl gangbaar in het thuisland ook te maken met de opvoedingsstijlen in het huidige land. Dit vormt een palet van keuzes maar brengt allochtone ouders ook in een **spanningsveld**.

In de literatuur zijn een **aantal thema's** terug te vinden die iets zeggen over welke opvoedingspraktijken migranten zijn gaan heroverwegen na migratie. Er wordt bijv. gevonden dat migrantenouders moeite hebben met de door hen ervaren **vrijheden** van kinderen in het migratieland.

Tegelijkertijd vinden we in de literatuur dat migrantenouders juist in de postmigratie setting meer gaan controleren en strengere disciplineringsmethoden ontwikkelen.

Over **emotionele ondersteuning en disciplinerings** vinden we interessante inzichten terug bij L. Eldering.

*Allochtone ouders hebben doorgaans een **warme en responsieve houding** t.a.v. jonge kinderen.*

Het zijn vooral de moeders die deze steun bieden. De vaders spelen naarmate hun kinderen ouder worden vaak een meer afstandelijke controlerende en disciplinerende rol.

*Allochtone ouders 'praten' geregeld met hun kinderen. Dit doen ze in hun eigen taal. Ze praten over de ervaring van de kinderen op school en de schoolprestaties. Allochtone ouders hebben vaak hoge aspiraties voor de schoolloopbaan van hun kinderen. Ze praten ook over religie en traditionele cultuur. Het zijn meestal geen open gesprekken waarbij de kinderen vragen stellen maar eerder een soort **eenrichtingsverkeer**.*

*Op vlak van **cognitieve ondersteuning** is behalve de etniciteit ook het opleidingsniveau belangrijk. Laag opgeleide Marokkaanse en Turkse ouders hebben minder vaak cognitief stimulerend speelgoed, kinderboeken, ...*

*Evenals Nederlandse ouders gebruiken de meeste allochtone ouders alle **disciplinerings technieken**: praten, dreigen met straf, klappen, uit de kamer sturen. Het zijn vooral de moeders die de kinderen straffen gezien zij met de opvoeding belast zijn. Ook oudere broers en zussen straffen jongere. Er werden geen grote verschillen tussen allochtone en autochtone ouders gevonden in de frequentie en aard van disciplineren wel in de terreinen waarop. Nederlandse ouders zijn strikter op gebied van eten en slapen, Turkse en Marokkaanse ouders op hun beurt hanteren meer regels met betrekking tot uitgaan en seksualiteit.*

Een ander terugkerend thema zijn de **gezagsrelaties** waarbij de daarbij horende conventies in de communicatie tussen ouders en kinderen onder druk komen te staan.

Nog een thema is de **organisatie van steun** voor kinderen. Migranten zijn zich extra bewust van het belang van het stimuleren van hun kinderen in de nieuwe situatie en gaan dan ook heel bewust opvoeden gecombineerd met de oriëntatie op bepaalde morele en religieuze waarden. Uiteraard speelt dit gegeven een grotere rol bij ouders van de eerste generatie dan bij ouders van de tweede generatie. Maar ook de tweede generatie kent onzekerheden, bijvoorbeeld over een andere aanpak van de opvoeding dan die van hun ouders. Bovendien komen allochtone ouders zelf vaak uit een situatie van armoede, hebben ze vaak weinig opleiding of hebben ze moeten vluchten. Taalproblemen kunnen daarin ook een rol spelen. Deze aspecten kunnen bijdragen aan onzekerheid bij het opvoeden en bij het vragen om hulp bij de opvoeding.

3. VRAGEN OVER OPVOEDEN

Na de vaststellingen over het opgroeien van kinderen en jongeren en het opvoeden in een migratiecontext, staan we in dit laatste deel stil bij belangrijke vaststellingen uit behoeftenonderzoeken.

Vooraleer we ingaan op deze vaststellingen merken we op dat verschillende auteurs⁶ aanbrengen dat het **zicht krijgen op de vraag** of allochtone gezinnen specifieke behoeften hebben niet evident is.

De gebruikelijke onderzoeksmethodes zijn niet zomaar toepasbaar. Bijvoorbeeld bestaande vragenlijsten en interviewtopics zijn niet gericht op specifieke problematiek van allochtonen en op de relatie van allochtonen tot de zorg. Ook het taalgebruik en de gangbare onderzoeksmethoden kunnen problemen opleveren. Het vraagt dus bijzondere inspanningen⁷ wil men tot valide onderzoeksresultaten komen.

Enkele vaststellingen uit onderzoek op een rij:

- Veel allochtone ouders zitten met **dezelfde vragen** over opvoeding als autochtone ouders. Vaak gaat het om de aanpak van moeilijk gedrag en het ervaren van onmacht bij de opvoeding. Ouders weten ook vaak niet wat er beschikbaar is aan ondersteuning.
- Allochtone ouders hebben **ook meer specifieke vragen**. Bijvoorbeeld over hoe je kinderen tussen twee culturen moet opvoeden, of vragen over het (Nederlandse) schoolsysteem. Ze weten meestal niet wat er van hen wordt verwacht wat betreft opvoeden. Vooral als het gaat om de verwachtingen van professionals en bijdragen aan school.
Bron: Kleurrijk en toegankelijk CJG Spectrum 2011

⁶ R. Van den Berg in Alle ouders *hebben vragen ; Interculturalisering van de CJG-handreiking Pharos

⁷ Voor de gebruikte onderzoeksmethodes verwijzen we naar de rapporten zelf.

- In Utrecht deed GG&GD een behoeftenonderzoek bij Utrechtse ouders. Eén van de vragen betrof de mate waarin migrantenouders problemen ervaren in de opvoeding. Ouders in dit onderzoek bleken **minder opvoedvragen** te hebben dan de cijfers rond opvoeding, lage sociaal economische status (SES) en migranten deed vermoeden. Volgens de onderzoekers komt dat mogelijk doordat ouders **de opvoedingsproblemen niet, of pas later, als zodanig herkennen.**

Bron: Kennisdossier Preventieve Opvoedingsondersteuning.

- Vergeleken met Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse ouders (12,1 procent) vindt een groot aantal Turkse (24,5 procent) en Marokkaanse (36,1 procent) ouders het opvoeden een **zware, verantwoordelijke taak.**

Waarschijnlijk hangt dit verschil niet alleen samen met het opvoeden zelf, maar ook met de gezinsomstandigheden. De sociaal-economische omstandigheden zijn in Turkse en Marokkaanse gezinnen vaak minder gunstig. Werkloosheid en slechte woonomstandigheden komen meer voor.

Bron: Webdossier Migrantengezin NJI.

- Uit analyses blijkt dat niet-westerse migrantenouders gemiddeld genomen een significant **minder positieve opvoedbeleving** hebben dan zowel autochtone Nederlanders als westerse migranten. Niet-westerse migrantenouders hebben vaker het gevoel de opvoeding niet goed aan te kunnen of in de hand te hebben dan autochtone Nederlanders en westerse migranten. Ook zijn zij het vaker (helemaal) eens met de stelling dat het ouderschap moeilijker is dan zij dachten. Niet-westerse migrantenouders zijn echter wel minstens zo tevreden over het verloop van de opvoeding als autochtoon Nederlandse ouders en geven ongeveer even vaak aan goed in staat te zijn voor hun kinderen te zorgen.

Bron: Naar Hollands gebruik.

- Flamant deed in Brussel onderzoek bij allochtone moeders van adolescenten en besluit dat algemeen gesteld allochtone moeders niet meer opvoedingsvragen en -zorgen hebben dan autochtone. Ze ervaren de opvoeding niet als erg belastend en **voelen zich competent.**

De moeders informeren zich met enige regelmaat over opvoeding en ontwikkeling via de media. Toch is het opvallend dat deze moeders **veel vragen hebben over de adolescentie.** Ze ervaren de puberleefstijd als een moeilijke leeftijdsfase. Allochtone ouders met adolescenten met opvoedingsvragen en -problemen ervaren een gevoel van machteloosheid met betrekking tot de opvoeding van hun kinderen. De problemen situeren zich vooral in de communicatie: hoe met elkaar praten, waarover en het begrip dat praten met je kind geen verlies van autoriteit is. Ook wordt over de positie van de **vader** worden veel opmerkingen gemaakt. Vaders weten niet goed hoe ze de jongeren aan moeten pakken. Iedereen is het eens vaders meer te betrekken. Thema's waar veel ouders vragen rond hebben zijn: allerlei vormen van relaties en hoe hun opgroeiende tieners worden beïnvloed door de Belgische omgeving.

- Dat de discrepantie tussen de opvoedingsdoelen die allochtone ouders koesteren en de opvoedingsdoelen die in de bredere samenleving gangbaar zijn, manifester wordt naarmate kinderen ouder worden, is ook de vaststelling in het rapport van de Nederlandse Gezinsraad. Allochtone moeders en vaders zien de mondigheid en autonomie van hun kinderen in de adolescentiefase flink toenemen en vinden het moeilijk hieraan tegemoet te komen zonder dat de jongeren het respect voor de ouders verliezen.

- Waar gesproken wordt over 'ouders en opvoeding' blijkt tot op heden de moeder degene die zich hier in de praktijk het meest mee bezighoudt. Echter, **de rol van de vader** als opvoeder komt meer en meer in beeld. In een onderzoek naar behoeften bij allochtone ouders rond Centrum Jeugd en Gezin⁸ in Zaanstad (Nederland) valt op dat mannen en vrouwen anders praten over opvoedingsproblemen. Mannen noemen veel meer externe determinanten die schuldig zijn aan de opvoedingsproblemen (drugs, discriminatie, geen gelijke kansen). Vrouwen spreken veel vaker over hun eigen rol, hun eigen aanpak en vragen veel meer om informatie hoe dit anders te doen.

⁸ Centrum Jeugd en Gezin of CJG is in Nederland een herkenbaar inlooppunt in de buurt, waar ouders en jongeren terecht kunnen met hun vragen over gezondheid, opgroeien en opvoeden. Een CJG biedt advies, ondersteuning en hulp op maat.

Bij vrouwen bestaat er ook meer interesse in een nieuwe opvoedingsaanpak.

- In een behoeftenonderzoek onder niet-westerse islamitische migrantenvaders, vluchtelingenvaders en autochtone vaders peilde het Tympaaninstituut naar welke opvoedingsvragen vaders hebben. De vaders noemden niet zozeer de alledaagse opvoedingsvragen zoals niet willen eten, en niet gehoorzamen maar meer vragen op het gebied van 'hoe bereid ik mijn kind voor op een **goede toekomst**'. Ook wilden ze graag praten over informatie en gesprekken over school en over discriminatie op de arbeidsmarkt. En over hoe ze kunnen voorkomen aan hun kinderen alleen maar met hun eigen groepje optrekken en dergelijke. Uitwisselen met andere vaders, bijvoorbeeld in vadergroepen vinden de geïnterviewden ook belangrijk. Daarnaast vinden vaders het belangrijk om iets te kunnen **dóen**, ze willen niet alleen maar **praten**. Graag willen ze iets doen met hun kinderen, zoals voetballen, of iets organiseren op school.

Bron: Kennisdossier preventieve gezinsondersteuning.

• Vaak terugkerende thema's

Uit de geraadpleegde rapporten kunnen we besluiten dat migrantenouders van niet-westerse afkomst zich - net als autochtone ouders - vaak **onzeker** voelen over de opvoeding van hun kinderen. Veel twijfels van allochtone ouders concentreren zich op - wat Pels en Distelbrink (2000) benoemen als de - 'pedagogische dimensies' van **controle en steun**.

Wat betreft **controle** vragen ouders zich af hoe ze hun kinderen meer ruimte kunnen geven zonder dat dit leidt tot verlies aan respect voor het ouderlijk gezag en tot hun moreel verval.

Het ondersteunen van kinderen is voor veel allochtone ouders eveneens een bron van onzekerheid vormen. Vooral over de onderlinge communicatie bestaan veel vragen. De onzekerheid daarover lijkt in belangrijke mate terug te voeren op de eigen socialisatie van de ouders. Vanwege de streng hiërarchische verhoudingen waarin zij

doorgaans als kind zijn opgegroeid, ontberen zij - volgens deze onderzoekers - de bagage om responsief en sensitief met hun kinderen te praten. Als kind stuitten zij nogal eens op blokkades in de communicatie, vooral waar het aan seksualiteit rakende onderwerpen betrof. Het is aannemelijk dat schaamte bijdraagt aan gevoelens van onzekerheid. Andere redenen zijn gebrek aan kennis en aan het inzicht en de vaardigheden om deze leeftijdsadequaat over te brengen. Ook meer in het algemeen moeten ouders in de onderlinge communicatie aan nieuwe eisen voldoen, zoals ruimte geven aan de kinderen en responsief reageren, waartoe zij van huis uit veelal niet uitgerust zijn.

Bron: Pels & Distelbrink.

Een belangrijk thema in de ondersteuning van kinderen en jongeren is de betrokkenheid van ouders op de **onderwijsloopbaan** van de kinderen. Hier vinden we verschillende analyses. Volgens Bertrand et al. (1998) is de onzekerheid over de ondersteuning van kinderen wat hun onderwijsloopbaan betreft minder groot dan die over andere pedagogische thema's. Hun onderzoek beperkte zich tot kinderen van 0-6 jaar. De andere onderzoeken, die een bredere leeftijdscategorie betroffen, duiden wel op onzekerheid bij de ouders op dit vlak (Distelbrink & Pels, 2000; Pels & De Gruijter, 2005).

De opvoedingsonzekerheid van de ouders heeft vooral betrekking op de onbekendheid met de lesmethoden en/of leerstof op school en het feit dat ouders hun kinderen in bepaalde vakken of vanaf een bepaald niveau niet meer kunnen bijbenen.

Veel vragen en onzekerheid bij ouders concentreren zich op de periode van de **puberteit**. Vragen die ouders sterk bezig houden zijn: hoe ontstaat normafwijkend gedrag en hoe kunnen ouders doen om dit te voorkomen? Hoe moet toezicht op opgroeiende kinderen worden gehouden en hoe te reageren als er eenmaal van problemen sprake is? Hier speelt het dilemma tussen de eigen verwachtingen en normen enerzijds en de vrijheid waarmee jongeren in de omgeving buiten het gezin mee in contact komen anderzijds. Overigens heeft kwalitatief onderzoek onder autochtone opvoeders

(Doornenbal, 1996) laten zien dat dergelijke vragen in wezen ook bij hen leven.

Bij allochtone opvoeders lijken deze vragen en behoeften door culturele verschillen **gekleurd en verzaard** te worden. Volgens Doornenbal gaan de veranderingen bij hen sneller en de bagage en rolmodellen ontbreken om er het hoofd aan te bieden.

Een laatste categorie waarover opvoeders zich het hoofd kunnen breken is **'het opvoeden in de migratiecontext'**. Dit brengt extra twijfels en problemen mee. Zo kan het allochtone ouders ontbreken aan de bagage om hun kinderen te helpen hun weg te vinden in de samenleving, en doet zich zelfs vaak rolomkering voor omdat kinderen feitelijk meer wegwijs zijn en de Nederlandse taal beter beheersen. Voorts staan ouders in sommige groepen voor de taak hun kinderen op te vangen bij ervaren uitsluiting en stigmatisering. Voor moslim ouders kan ook het opvoeden van kinderen 'als moslim in een niet-moslim land' een zware opgave zijn (Clycq, 2006; Pels & Distelbrink, 2005; Pels, 2005).

> Vinden allochtone gezinnen toegang tot het aanbod opvoedingsondersteuning?

Opvoedingsondersteuning wordt in het Vlaamse beleid gezien als een universele maatschappelijke dienstverlening waar alle ouders beroep op moeten kunnen doen. Het is dan ook belangrijk stil te staan bij de vraag of allochtone gezinnen toegang tot het aanbod opvoedingsondersteuning vinden.

Enkele citaten uit de onderzoeken:

- *Marokkaanse gezinnen waar de ouders de Nederlandse taal niet spreken zijn een 'nog niet bereikte groep', die tot de maatschappelijke onderlaag van de Nederlandse samenleving behoren. Genoemd worden risicofactoren zoals armoede, werkloosheid, discriminatie, sociaal isolement. We zien hier dat deze gezinnen vaak een meervoudige problematiek kennen en dat opvoedingsproblemen onderbelicht blijven, wanneer er relatie- of familieproblemen zijn of financiële zorgen.*
Bron: R. Van den Berg: *Alle ouders hebben vragen*
- *Uit wetenschappelijk onderzoek van Komen e.a. blijkt dat etnische ongelijkheid in de jeugdzorg niet alleen te maken heeft met het gedrag en de zwaarte van de problematiek in allochtone gezinnen in Nederland – maar ook met het optreden, de organisatie van de zorg, de interpretatie van problemen en interactiemoeilijkheden tussen jeugdprofessionals en allochtone cliënten. Dit wringt eens te meer omdat de prevalentie van jeugdproblemen in sommige migrantengezinnen erg hoog is. Of we nu kijken naar gedragsmoeilijkheden, opvoedingsonmacht, schizofrenie, seksuele gezondheidsproblemen, leerproblemen, gebreken in ouderbetrokkenheid, schooluitval, enz.*
Bron: *Interculturalisering van de CJG Pharos Kenniscentrum*

- *Advies of hulp vragen aan opvoedingsondersteunende instellingen is voor allochtone gezinnen een grote stap. Vanuit historisch perspectief gezien is **opvoedingsondersteuning te westers georiënteerd.***

*Opvoedingsondersteuning heeft zich in de loop der tijd aangepast aan de veranderende gezinssituaties maar toch sluit het niet goed aan bij de **intergenerationele overdracht** van waarden en normen door allochtone gezinnen. Ouders vinden dat de hulpverleners hen niet begrijpen. Hulpverleners hebben vooroordelen en kiezen daarom direct voor harde maatregelen. Er is een gebrek aan culturele kennis bij de hulpverleners. Er zijn nog te veel 'witte' instellingen.*

Bron: Schaamte en strategisch handelen.

- **Formele hulpverlening** in de landen van herkomst van allochtone ouders is veelal minder of zelfs nauwelijks ontwikkeld. Veelal zijn degenen van de eerste generaties van oudsher gewend hulp of advies in te roepen bij hun **informele netwerk** van familie en vrienden en zijn zij minder vertrouwd met officiële instanties. Tegelijkertijd is hun informele netwerk zwakker doordat ze bij de emigratie vaak een groot deel van hun familie achterlaten. In vergelijking tot autochtone ouders doen zij niettemin een relatief groot beroep op steun vanuit eigen kring. Dit neemt niet weg dat zij een andere behoefte kunnen hebben, bijv. omdat hun informele netwerk niet op alle vragen over opvoeden in de Nederlandse context antwoord heeft.

Bron: Nederlandse Gezinsraad

1. TOEGANG TOT FORMEEL AANBOD OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Uit de geraadpleegde documentatie blijkt dat onderzoekers het er over eens zijn dat het aanbod opvoedingsondersteuning slecht toegankelijk is en een groot deel van de allochtone ouders niet bereikt. De kwetsbaarste groepen zijn met name de ouders die de Nederlandse taal slecht beheersen of die een lage sociaal economische status hebben. Er wordt bijv. van oudercursussen en pedagogisch hulp beperkt gebruik gemaakt.

Uitzonderingen daarop zijn adviesvragen aan de leerkracht van de kinderen en het consultatiebureau.
Bron: Kennisdossier preventieve opvoedingsondersteuning

Vanuit organisatiestandpunt wordt de vraag gesteld '**hoe bereiken we moeilijk bereikbare groepen**'. Het begrip moeilijk bereikbare doelgroepen wordt dan als volgt gedefinieerd⁹:

'Moeilijk bereikbare groepen zijn groepen waarvoor men een boodschap meent te hebben, maar waarbij de communicatie met de doelgroep niet of uiterst moeizaam tot stand komt, omdat men:

- *de doelgroep niet kan vinden; men weet niet waar de 'vindplaatsen' zijn;*
- *niet in staat is mensen uit de doelgroep voor de voorlichtingsboodschap of een project te interesseren;*
- *de verkeerde communicatiemiddelen gebruikt.*

Dat bepaalde doelgroepen niet werden bereikt, schreef men aanvankelijk toe aan kenmerken van die doelgroepen zelf (de vraagkant), zoals taalachterstand, cultuurverschil, beperkt inzicht in de samenleving.

De afgelopen jaren zoekt men de oorzaken ook aan de aanbodkant: beleid en instellingen die te weinig rekening houden met bepaalde doelgroepen. Instellingen zijn onvoldoende toegankelijk. Knelpunten in de toegankelijkheid doen zich voor op drie terreinen: de institutionele context (discriminatie en uitsluiting), de kwaliteit van de werkwijze en de kwaliteit van het aanbod.

In het rapport 'Naar Hollands gebruik' gaan de onderzoekers dieper in op de **factoren** die een mogelijke rol spelen waarom niet-westerse migrantenouders (en dan met name Turkse en Marokkaanse ouders) relatief weinig beroep doen op formele opvoedingsondersteuning. Ook in andere onderzoeken komen dezelfde factoren terug. We lijsten deze op:

- Voor allochtone ouders is het vaak niet vanzelfsprekend om uit te komen voor problemen in de opvoeding. **Schaamte** is hierbij een belangrijke factor.

⁹ R. Van den Berg, 2005

- Daarnaast hebben sommige migrantenouders het idee dat zij **zelf weinig invloed** hebben op het voorkomen of verminderen van problemen. Ze schrijven problemen toe aan de kinderen zelf of aan de omgeving, zoals de buurt en de school. Ouders die veel belang hechten aan religie kunnen een probleem beschouwen als de wil van hun God.
- Een deel van de ouders **(h)erkent de problemen niet**. Ze zouden veelal niet geneigd zijn om in psychologische termen naar kinderen te kijken en signaleren dan ook vaak niet tijdig dat er iets aan de hand is. Beginnende agressie bij een jongen of internaliserende problemen bij een meisje worden bijv. vaak niet als zodanig herkend.
- Sommige ouders vinden zijn of haar opvoedvragen **niet problematisch genoeg** om hier hulp voor te zoeken.
- Ook **wantrouwen** jegens formele opvoedingsondersteuning kan eraan bijdragen dat migrantenouders geen hulp zoeken bij een beroepskracht. Het wantrouwen van de ouders kan onder meer gebaseerd zijn op negatieve ervaringen die zij hebben opgedaan met opvoedingsdeskundigen. In het verleden kunnen ouders bijvoorbeeld onbegrip of een gebrek aan respect ervaren hebben. Ook negatieve ervaringen van anderen kunnen bijdragen aan het geringe vertrouwen dat de ouders hebben in formele ondersteuning.
- Verder is er ook de **onbekendheid met het aanbod**. Zeer veel onderzoekers¹⁰ halen deze reden aan. Een deel van de gezinnen met een migratiegeschiedenis weet bijv. niet dat ze professionele hulp kunnen krijgen bij opvoedproblemen omdat er in hun land van herkomst geen vergelijkbare deskundigen zijn bij wie ze terecht kunnen voor adviezen op het gebied van de opvoeding van kinderen. Als migrantenouders al weten dat ze hulp kunnen krijgen, is het voor hen bovendien vaak onduidelijk welke voorzieningen er precies zijn, wat de ondersteuningsmogelijkheden zijn en welke beroepskracht ze het beste voor bepaalde problemen kunnen raadplegen. Onderzoekers brengen aan dat dit zou kunnen verband houden met een onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal maar mogelijk ook met het sociale netwerk van de ouders. Dit is vooral bij lager opgeleide migrantenouders en bij de eerste generatie onder hen doorgaans smaller. De kans is dan ook kleiner dat er personen tot het netwerk behoren die een professional kennen of die ouders de weg kunnen wijzen naar de juiste voorzieningen.
- **Praktische belemmeringen**, zoals reisafstand en geld, kunnen ouders er eveneens van weerhouden deel te nemen aan opvoedingsondersteuning. Dergelijke obstakels doen zich volgens Ince en Van den Berg (2009) vaker voor bij migrantenouders dan bij autochtone ouders. Zo hebben migranten vaker te maken met een laag inkomen en met problemen op het gebied van vervoer. Deze obstakels hangen veelal samen met de minder gunstige sociaal-economische positie van migrantengezinnen. **Ook taalproblemen** kunnen migrantenouders belemmeren bij het gebruik van opvoedingsondersteuning. Zo vormt het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal een groot obstakel in het contact met professionals. Migrantenouders kunnen vanwege een taalbarrière bijvoorbeeld bang zijn niet alles te kunnen volgen of verkeerd te worden begrepen.

¹⁰Jerkovic 2010, Van Leeuwen 2010, Doelman-Van Geest 2010, Kleijnen 2009, Vos 2010, ...)

Dit kan ook feitelijk het geval zijn. Bovendien komt uit onderzoek naar voren dat migrantenouders buiten de boot zouden kunnen vallen doordat zij de vragenlijsten niet begrijpen die voorafgaand aan sommige opvoedprogramma's moeten worden ingevuld. Het blijkt dan ook dat migrantenouders die geen of slecht Nederlands spreken, weinig gebruikmaken van het aanbod van formele opvoedingsondersteuning.

- **Weerstand vanuit de (directe) omgeving** van ouders kan er - volgens de onderzoekers¹¹ - soms voor zorgen dat de toegang tot opvoedingsondersteunende voorzieningen beperkt wordt. Zo worden moeders in sommige niet-westerse migrantengezinnen geconfronteerd met weerstand van hun partner of familieleden om deel te nemen aan een vorm van opvoedingsondersteuning. Zij willen bijvoorbeeld niet dat de moeder de deur uitgaat of met andere moeders op school aan activiteiten meedoet. Bovendien zien de partner en andere familieleden vaak het nut niet in van de opvoedingsondersteunde activiteiten. De weerstand zou groter kunnen zijn als het gaat om steun die geboden wordt door een Nederlandse organisatie. Een mogelijke verklaring zien de onderzoekers in angst van partner en familieleden dat de moeder verwesterd zou kunnen raken en haar kinderen 'verkeerd' gaat opvoeden. Het kan overigens ook voorkomen dat zowel de vader als de moeder in het gezin door familieleden worden tegengehouden om hulp te zoeken bij de opvoeding. Ouders kunnen naast weerstand vanuit hun directe omgeving bovendien te maken krijgen met (angst voor) weerstand vanuit de bredere gemeenschap.

2. KLOOF TUSSEN VRAAG EN AANBOD

Uit diverse onderzoeken¹² kunnen we besluiten dat de kloof tussen de vraag van allochtone ouders om informatie en steun en het aanbod aan opvoedingsondersteuning nog groot is. Het beschikbare onderzoek duidt op een **gebrek aan aansluiting bij de behoeften** van ouders en een **eenzijdige gerichtheid op informatieoverdracht**.

Allochtone ouders hebben behoefte aan **laagdrempelige uitwisseling** van informatie met andere opvoeders en, zij het in mindere mate, met deskundigen. Ouders, en zeker ook de vaders, staan afwijzend tegenover aanbod met een topdown karakter en verkiezen laagdrempelige bottom-up initiatieven vanuit eigen kring. De onderzoekers merken echter wel op dat de continuïteit van dergelijke - vaak vrijwillige - projecten niet vanzelfsprekend is en er weinig verbinding bestaat met het professionele aanbod.

Uit heel wat opvoedingsonderzoeken komt steeds opnieuw naar voren dat **leerkrachten** - buiten het informele netwerk - als belangrijkste bron van steun gelden voor allochtone ouders. Ouders verwachten van hen ook steun bij opvoedingstaken, meer dan lijkt te gelden voor autochtone ouders. Of deze verwachting kan ingevuld worden en past bij de taakopvattingen van leerkrachten is in discussie. Recent groeit de **aandacht voor de pedagogische verantwoordelijkheid van instituties** buiten het gezin, zoals de school, de buurt, het jongerenwerk enz. Over de - al dan niet intentionele - pedagogische functie van deze partijen, de specifieke kenmerken ervan en de onderlinge raakpunten en verschillen is nog weinig bekend.

¹¹Van den Berg et al. 2005, Pels interview, Veen et al. 2003, Kleijnen 2009

¹²Het betreft hier gegevens uit Nederlandse onderzoeken: Pels en Distelbrink, 2000

Ter verklaring van het relatief lage bereik van opvoedingsondersteuning onder niet-westerse migrantengezinnen wordt ook veelal gewezen op een kloof tussen de vraag van ouders en het reguliere aanbod van opvoedsteun. Dit lijkt voor een belangrijk deel te maken te hebben met het gebrek aan **diversiteitgevoeligheid** bij de voorzieningen. Het gebrek aan diversiteitgevoeligheid bij organisaties is volgens deze onderzoekers¹³ op verschillende gebieden terug te zien: het initiatief om hulp te zoeken, het aanbod en het personeel.

- Initiatief om hulp te zoeken ligt bij de ouder

Vaak wordt er bij het aanbod van opvoedingsondersteuning uitgegaan van de eigen verantwoordelijkheid van de ouders. Van hen wordt verwacht dat ze zelf het initiatief nemen tot het zoeken van hulp. Echter, voor veel migrantenouders kan dit een probleem vormen. Zij lijken namelijk minder geneigd te zijn uit zichzelf hulp te zoeken (door factoren als taalproblemen, een grotere onbekendheid met het aanbod en een meer afwijzende houding ten aanzien van formele opvoedingsondersteuning).

- Aanbod sluit onvoldoende aan bij behoeften

Bij het aanbod van opvoedingsondersteuning wordt er vaak weinig rekening gehouden met de culturele diversiteit in Nederland. Zo wordt de invloed van culturele factoren nauwelijks in acht genomen bij de ontwikkeling van opvoedingsondersteunende programma's. Veel gebruikte methodieken zijn vanuit een westers perspectief ontwikkeld. Niet alleen is de effectiviteit van deze interventies vaak niet bewezen bij niet-westerse migrantenouders, ook inhoudelijk gezien sluiten ze vaak onvoldoende aan bij deze groep. De inhoud van interventies is namelijk dikwijls toegesneden op een brede, doorsnee groep, terwijl de normen en waarden van migrantenouders ten aanzien van het opvoeden van kinderen kunnen afwijken van het gemiddelde. Bovendien wordt er in het aanbod vaak weinig gehoor gegeven aan specifieke vragen die migrantenouders hebben over het opvoeden van hun kinderen (in de Nederlandse samenleving).

- Naast de inhoud van het aanbod sluit ook de manier waarop opvoedingsondersteuning wordt aangeboden vaak niet aan bij de behoeften van niet-westerse migrantenouders. Zo wordt de reguliere steun dikwijls aangeboden in de vorm van een cursus en is het aanbod eenzijdig gericht op het overdragen van informatie. Migrantenouders geven echter (overigens net als veel autochtone Nederlanders) de voorkeur aan meer informele en laagdrempelige uitwisselingen met deskundigen en met name met andere ouders.

- Professionals onvoldoende toegerust

Om de kloof tussen vraag en aanbod te verkleinen, is het van belang dat professionals voldoende sensitiviteit kunnen opbrengen ten aanzien van de (culturele) achtergrond van ouders. Uit onderzoek naar ondersteuningsprogramma's blijkt echter dat er weinig of zelfs geen eisen worden gesteld aan de competenties van uitvoerders om met diverse doelgroepen te werken. Beroepskrachten die opvoedingsondersteuning bieden, zijn dan ook vaak onvoldoende cultuursensitief in hun houding, kennis en vaardigheden. Vooral 'witte', beginnende professionals zouden dikwijls minder competent zijn in het omgaan met migranten. Dit houdt waarschijnlijk verband met het feit dat er weinig aandacht wordt besteed aan culturele diversiteit in de opleidingen voor professionals die werkzaam zijn in het veld van opvoedingsondersteuning. Beroepskrachten met een migrantenachtergrond zijn daarentegen veelal beter toegerust om migrantenouders te begrijpen en komen bovendien makkelijker binnen bij migrantengezinnen. Vaak zijn er bij instanties echter maar weinig professionals in dienst die een niet-autochtoon Nederlandse achtergrond hebben.

¹³ Ince en Van den Berg 2009, Verwey-Jonker Instituut 2009

> Wat zijn aandachtspunten bij het ontwikkelen van een toegankelijk en betekenisvol aanbod opvoedingsondersteuning?

Opvoedingsondersteuning als laagdrempelig aanbod voor alle gezinnen met kinderen en jongeren kan niet voorbij gaan aan de realiteit dat doelgroepen divers zijn. Een kwaliteitsvol aanbod leveren aan deze diversiteit van gezinnen is een uitdaging. Organisaties kunnen werk maken van deze uitdaging door het afleggen van een zogenaamde **interculturaliseringsproces**.

Interculturalisering is een **veranderingsproces** in een organisatie dat leidt tot een structurele verandering om de organisatiestructuur, de medewerkers, het cliënteel en het aanbod af te stemmen op de multiculturele samenleving. Het werken aan interculturalisering is geen op zichzelf staand gegeven. Het maakt best **deel uit van een ruimer diversiteitsbeleid**, gericht op meerdere kansengroepen.

Zo heeft een interculturaliseringsproces niet alleen positieve gevolgen voor de etnisch-culturele minderheden, maar voor iedereen: de organisatie, de medewerkers en het hele cliëntenbestand (waar ook andere kansengroepen deel van uit maken). Ingaan op dit proces zou ons in deze bundel te ver leiden. Voor diepgaandere informatie en kennis verwijzen we naar experts¹⁴ op dit vlak. We beperken ons tot enkele reflecties en aandachtspunten.

1. WAT WERKT HET BEST: EEN ALGEMENE, CULTUREEL COMPETENTE OF EEN CULTUURSPECIFIEKE AANPAK?

In de geraadpleegde literatuur stellen we de discussie vast over welke aanpak het best werkt. Sommige auteurs¹⁵ pleiten voor een **generale, cultureel competente aanpak**. In deze visie is het weet hebben van en rekening houden met culturele en etnisch-culturele verschillen belangrijk.

Deze aanpak waarschuwt tegelijk voor cultuurrelativisme, negatieve stereotype opvattingen, vooroordelen en wij/zij denken.

Het betekent dat je alle 'feiten' die je ooit hebt gehoord of gelezen over culturele waarden en kenmerken van culturele of etnische groepen, over Turken, Marokkaanse jongens, vrouwen met een hoofddoek, met blond haar, blauwe ogen, enzovoorts, het beste als hypotheses kunt beschouwen - die je elke keer weer opnieuw moet testen, bij elke cliënt.

Bron: M. Komen

Ouders, cliënten gelijkstellen aan enkele typische eigenschappen van een bepaalde groep of cultuur kunnen ontwikkelingen inzake toegankelijkheid net remmen. In deze visie zijn cultuurspecifieke opvoedingsondersteuningsprogramma's niet nodig. Andere auteurs¹⁶ onderzochten de effecten van opvoedingsprogramma's bij etnische minderheden en brengen in deze discussie aan dat cultuurspecifieke programma's als toegevoegde waarde hebben dat zij erkennen dat opvoedingsmethoden gebaseerd kunnen zijn op waarden die afwijken van de waarden van deelnemende ouders. Ook bieden zij ondersteuning aan ouders om met deze conflicterende waarden om te gaan.

Dit onderzoek wijst verder ook uit dat sommige minderheden traditionele opvoedingsondersteuning als 'niet voor hen bedoeld' beschouwen en vaak hoge uitval percentages kennen.

2. TIPS OM GEZINNEN MET EEN MIGRATIEGESCHIEDENIS BETER TE BEREIKEN

We eindigen deze themabundel met tips en aanbevelingen die we in de literatuur terug vinden. Deze aanbevelingen zien we als insteek, stof voor dialoog op de trefdagen¹⁷ georganiseerd door de Vlaamse coördinatoren opvoedingsondersteuning begin 2012.

¹⁴ Publicaties zijn tevens opgenomen in het derde deel van deze bundel

¹⁵ M. Komen, Kenniscentrum Pharos

¹⁶ Waaronder Barlow 2004

¹⁷ De verslaggeving van deze trefdagen wordt na afloop bij deze bundel gevoegd.

In de literatuur¹⁸ vinden we verschillende strategieën en aandachtspunten terug om gezinnen met een migratiegeschiedenis beter te bereiken. Voor het aanbod opvoedingsondersteuning zijn de aanbevelingen van allochtone ouders en jeugd opgetekend door het kenniscentrum Pharos in de Handreiking Interculturalisering voor de CJG's¹⁹ in Nederland zeker interessant.

Volgende aandachtspunten worden regelmatig benoemd:

- **Bekendheid is een eerste vereiste**
Onbekendheid maakt de drempel hoog. Allochtone gezinnen vinden het niet vanzelfsprekend binnen te lopen of te bellen naar een organisatie. Werken aan bekendheid kan bijvoorbeeld door aan te sluiten bij bestaande, door succesvolle activiteiten die al veel allochtone ouders bereiken.
- **Gerichte communicatie**
Om de toegankelijkheid van de organisatie te vergroten, is het bijv. van belang om het promotiemateriaal en openingsuren te laten beoordelen door de doelgroep zelf. Ook Flamant wijst er op dat aanspreken van ouders en hen betrekken noodzakelijk is en er voldoende tijd en energie voor moet vrijgemaakt worden. "Folders, posters, individueel aanspreken, bekendmaking via lokale radio, ... Het werkt ook sensibiliserend zodat vragen en praten over opvoeding uit de taboesfeer worden gehaald."

Aanpassingen in taal en communicatie kunnen nodig zijn: bijvoorbeeld door het inzetten van tolken of professionals met dezelfde culturele achtergrond of van vertaalde en aangepaste materialen.

Letterlijke vertaling van materialen is overigens niet voldoende. Het is belangrijk gebruik te maken van woorden en uitdrukkingen die passen binnen de cultuur van een migrantengroep.

¹⁸ Kleurrijk en Toegankelijk CJG Spectrum, Webdossier NJI Diversiteit in opgroeien en opvoeden, Interculturalisering van CJG Handreiking Pharos.

¹⁹ Centrum Jeugd en Gezin of CJG is in Nederland een herkenbaar inlooppunt in de buurt, waar ouders en jongeren terecht kunnen met hun vragen over gezondheid, opgroeien en opvoeden. Een CJG biedt advies, ondersteuning en hulp op maat.

- **Een open outreachende benadering**
Het is belangrijk dat professionals outreachend werken en de groep allochtonen actief benaderen. Ze moeten er rekening mee houden dat de opvattingen van allochtonen over een gezonde ontwikkeling, opvoeding en zorggebruik kunnen afwijken van de westerse standaard. Ook zijn allochtonen eerder geneigd hun opgroei- en opvoedproblemen als lichamelijke klachten te formuleren dan autochtone cliënten. Alleen met een open en onbevooroordeelde houding kunnen professionals effectieve ondersteuning bieden. Een mogelijkheid is ook om ondersteuning te bieden op plekken waar mensen zich veilig voelen en met gelijkgestemden onder elkaar kunnen zijn, bijvoorbeeld bij inburgering- of taalcursussen. Belangrijk is dat de jongeren en ouders die van een aanbod gebruik willen maken hier ook snel terecht kunnen.
- **Contacten met migrantenorganisaties**
Het verlagen van drempels kan ook door het leggen van contacten met migrantenorganisaties en sleutelfiguren, vindplaatsgericht werken, zo mogelijk met intermediairs.
- **Locatie en uitstraling**
Het is belangrijk dat de uitstraling niet probleemgericht is. De dienst moet een positief en multicultureel imago hebben waarbij iedereen zich thuis voelt. Het liefst zien allochtone ouders een voorziening waar gezelligheid en het dienstverleningsaanbod aan elkaar gekoppeld zijn. Optimaal wordt gekozen voor een gekende omgeving: school, buurthuis, CLB, zelforganisaties, ...
- **Bejegening**
Het succes van de hulp zit niet zozeer in het inhoudelijk kunnen beantwoorden van de vragen. Het zit in de bejegening van ouders: *'Ouders hebben een vraag, maar daar zitten nog drie à vier vragen in verscholen, dus die moet je ook naar boven krijgen en niet denken 'om 17.00 is mijn werk afgelopen', maar met mensen meebewegen en bereid zijn om iets extra's te doen.'* Ouders benaderen vanuit een probleemvisie wordt best vermeden.

- **Intercultureel vakmanschap**

Professionals moeten bepaalde competenties hebben: een open, respectvolle houding, aandacht voor de eigen 'culturele bril' en kennis van verschillende culturele achtergronden zonder daarbij te generaliseren.

- **Methodieken, programma's en interventies**

Onderzoek over interventies gebeurt vooral onder de autochtone bevolking (generieke interventies). Het is de vraag of deze generieke interventies bruikbaar zijn voor verschillende culturele groepen, of ze moeten worden aangepast aan de belevingswereld van verschillende groepen, of zelfs vervangen moeten worden door aparte interventies voor specifieke doelgroepen? Interventies die aangepast of speciaal ontwikkeld zijn voor verschillende culturele groepen, worden cultuursensitieve interventies genoemd. Naar de effectiviteit van cultuursensitieve vergeleken met generieke interventies is nog weinig onderzoek gedaan. Het bestaande onderzoek, met name naar de cultuursensitieve interventies, heeft bovendien veel tekortkomingen. Anderzijds blijkt uit onderzoek blijkt generieke interventies positieve effecten kunnen hebben op jeugdigen en ouders uit etnische minderheidsgroepen. Aanpassing van interventies aan de belevingswereld van verschillende groepen zorgt wel voor een grotere acceptatie van de interventie, een groter bereik en minder uitval van migrantengroepen. Mogelijk versterkt de aanpassing ook de effecten van interventies. *Bron: Webdossier NJI Diversiteit in opgroeien en opvoeden*

Een andere aanbeveling is rekening houden met mogelijk noodzakelijke aanpassingen in de methodiek. Een familiebenadering kan bijvoorbeeld geschikter zijn dan een individuele benadering. Ook kunnen interventies gericht op het modelleren van en oefenen met vaardigheden beter werken bij laag opgeleide allochtonen dan interventies die sterk gericht zijn op verbale en cognitieve vermogens.

Uit de pilootprojecten blijkt dat allochtone ouders veelal dezelfde vragen over opvoeden hebben als autochtone ouders. Vragen over het stellen van grenzen, het handhaven van afspraken en het omgaan met onzekerheid, faalangst en problemen in sociale contacten van hun kinderen.

Het ondersteuningsaanbod bestaat vaak uit schriftelijk materiaal, dit blijkt niet altijd goed te werken.

Interventies die met succes zijn ingezet bij allochtonen:

- Bijeenkomsten in huiselijke kring (methode "Tupperware") om zicht te krijgen op de behoeften en mogelijkheden van de doelgroep, een vertrouwensrelatie op te bouwen en informatie en tips uit te wisselen;
- Dialoogbijeenkomsten gericht op het bevorderen van contacten tussen verschillende culturen; 'eigen kracht conferenties' waarbij een gezin samen met andere leden uit het eigen sociale netwerk en een coördinator een plan opstelt om problemen binnen het gezin op te lossen.

3. AANBEVELINGEN INZAKE ORGANISATIE EN BELEID

- **Integraal beleid**

Om bij te dragen aan het welzijn van gezinnen met een migratiegeschiedenis is een integraal beleid nodig. Bouwstenen zijn o.a. toegankelijkheid verhogen van opvoedingsondersteuning, verminderen van onderwijsachterstanden, bevorderen van werkgelegenheid, tegengaan van armoede enz.

Bron: Opvoedingsondersteuning aan migrantengezinnen schiet tekort

- Er moet in een **vroeg stadium** begonnen worden met opvoedingsondersteuning. De **school** kan hierin een rol spelen.

Bron: Schaamte en strategisch handelen

- **Extra aandacht voor de ondersteuning van zowel allochtone opgroeiende jongeren als van hun ouders** blijft nodig.

Bron (Opvoeding in de migratiecontext).

Ook de Nederlandse Gezinsraad brengt aan dat binnen het aanbod opvoedingsondersteuning ouders van tieners een vergeten groep vormen, dit terwijl uit onderzoek blijkt dat juist de puberteit veel vragen oproept bij ouders. Zowel autochtone als allochtone ouders staan voor deze opgave maar voor allochtone ouders is dit extra moeilijk omdat ze hun tiener moeten begeleiden in een voor hen nieuwe maatschappij.

Jongeren, zeker uit gezinnen van de eerste generatie en met een laag opleidingsniveau, kunnen minder steun ontlenen aan hun ouders en zijn daardoor meer op hun leeftijdgenoten aangewezen, van binnen of buiten de eigen familie. Zij zijn bevattelijker voor groepsdruk en kwetsbaarder voor (negatieve) invloeden van leeftijdgenoten. Beleid gericht op extra ondersteuning en begeleiding is van belang, bijvoorbeeld door leerkrachten, coaches en (jeugd)mentoren. Dergelijke steun kan betrekking hebben op de onderwijsloopbaan, maar ook op andere pedagogische domeinen, zoals de relationele ontwikkeling, de plaatsbepaling als moslim (voor islamitische jongeren), de omgang met discriminatie en stigmatisering en het leren van vaardigheden/empowerment ten behoeve van de participatie in de samenleving.

- Gevraagd naar behoeften aan ondersteuning, leggen ouders (autochtoon én allochtoon) het accent op **informele ontmoetingen met andere ouders en laagdrempelige uitwisselingen (in tweerichtingsverkeer) met deskundigen.**
- Meer in het algemeen zou het aanbod beter aan moeten sluiten bij vragen en behoeften van ouders. **Blijvende aandacht is daarom nodig voor (ontwikkeling van) diversiteitsgevoeliger methodieken, inzet van intermediairen uit de eigen kring, professionalisering en interculturalisering op organisatieniveau.** (zie bijv. Pels, Distelbrink & Tan).

> De vaststellingen op een rij

Opvoedingsondersteuning is in Vlaanderen en Brussel een aanbod van dienstverlening waar alle ouders beroep op moeten kunnen doen. In deze bundel brengt EXPOO achtergrondinformatie over opvoeding en opvoedingsondersteuning aan gezinnen met een migratiegeschiedenis. We consulteerden een 10-tal Vlaamse en een 30-tal Nederlandse publicaties. Uit de geraadpleegde literatuur kunnen we volgende vaststellingen maken:

- **Opvoeden in migratiecontext**

Kinderen opvoeden gebeurt steeds binnen een maatschappelijke context. Bij allochtone gezinnen speelt de migratiecontext een belangrijke rol.

In westerse landen is het proces van intentioneel opvoeden steeds belangrijker geworden, men kan spreken van een verwetenschappelijking van de opvoeding. Bij allochtone gezinnen (Turkse en Marokkaanse) zijn ouders veel minder bezig met dit intentioneel proces.

In alle samenlevingen hebben kinderen een belangrijke waarde, hoewel het kindbeeld anders ingevuld wordt. Zo erkennen de meeste ouders de eigen aanleg van kinderen. Meer dan autochtone ouders, beschouwen allochtone ouders kinderen wel als erg kneedbaar.

Wanneer we kijken naar de opvoedingsdoelen, kunnen we over het algemeen zeggen dat allochtone ouders dezelfde opvoedingsdoelen hebben als autochtone ouders hoewel er volgens de onderzoekers wel accentverschillen zijn. Veel allochtone ouders zijn om economische redenen gemigreerd en geven in het verlengde daarvan prioriteit aan doelen op vlak van opleiding, werk en maatschappelijke positie. Verschillen tussen autochtone en allochtone ouders blijken zich sterk te concentreren op twee opvoedingswaarden met name autonomie en conformiteit. In diverse onderzoeken is aangetoond dat het belang van autonomie, ofwel zelfbepaling en zelfstandigheid, doorgaans meer wordt onderschreven door ouders afkomstig uit hooggeïndustrialiseerde westerse landen. Conformiteit, ofwel aanpassing aan de eisen

die de omgeving stelt, is juist een doel dat in niet-westerse samenlevingen meer nadruk krijgt.

Ook tussen de niet-westerse gezinnen zelf zijn er grote verschillen. Bovendien is er veel aan het veranderen. Er ontstaan mengvormen en eigen vormen van opvoedpraktijken. Eén onderzoek besluit ook dat allochtone moeders (in het onderzoek Turkse moeders) niet anders opvoeden dan autochtone moeders. Er is wel een verschil in de manier waarop de moeders tegen de opvoeding aankijken.

Gezinnen met een migratiegeschiedenis krijgen naast de opvoedingsstijl gangbaar in het thuisland ook te maken met de opvoedingsstijlen in het huidige land. Dit vormt een palet van keuzes maar brengt allochtone ouders ook in een spanningsveld. Vaak terugkerende thema's zijn hier de mate van vrijheid, emotionele steun en disciplineren, gezagsrelaties, organisatie van de steun voor de kinderen.

• **Vragen over opvoeden**

Uit de geraadpleegde literatuur kunnen we stellen dat veel allochtone ouders dezelfde vragen hebben als autochtone ouders. Daarnaast hebben ze meer specifieke vragen. De onderzoeken laten verder zien dat een vierde tot een derde van de onderzochte ouders het opvoeden zwaar vinden en dat de opvoedingsbeleving significant minder positief is dan bij de autochtone ouders. Verschillende auteurs brengen aan dat ouders van adolescenten zeer veel vragen hebben. Vaak voorkomende opvoedingsvragen gaan over controle en steun, de onderwijsloopbaan en het opvoeden in migratiecontext.

• **Toegang tot opvoedingsondersteuning**

Opvoedingsondersteuning wordt in het Vlaamse beleid gezien als een universele maatschappelijke dienstverlening waar alle ouders beroep op moeten kunnen doen. Het is dan ook belangrijk stil te staan bij de vraag of allochtone gezinnen toegang tot aanbod opvoedingsondersteuning vinden. Uit de geraadpleegde documentatie blijkt dat onderzoekers het er over eens zijn dat het aanbod

opvoedingsondersteuning slecht toegankelijk is en een groot deel van de allochtone ouders niet bereikt.

Dat bepaalde doelgroepen niet werden bereikt, schreef men aanvankelijk toe aan kenmerken van die doelgroepen zelf (de vraagkant), zoals taalachterstand, cultuurverschil, beperkt inzicht in de samenleving.

De afgelopen jaren zoekt men de oorzaken ook aan de aanbodkant: beleid en instellingen die te weinig rekening houden met bepaalde doelgroepen. Instellingen zijn onvoldoende toegankelijk. Knelpunten in de toegankelijkheid doen zich voor op drie terreinen: de institutionele context (discriminatie en uitsluiting), de kwaliteit van de werkwijze en de kwaliteit van het aanbod.

Uit diverse onderzoeken kunnen we verder besluiten dat de kloof tussen de vraag van allochtone ouders om informatie en steun en het aanbod aan opvoedingsondersteuning nog groot is. Het beschikbare onderzoek duidt op een gebrek aan aansluiting bij de behoeften van ouders, een eenzijdige gerichtheid op informatieoverdracht en onvoldoende toegeruste professionals.

• **Op weg naar een betekenisvol aanbod opvoedingsondersteuning**

Opvoedingsondersteuning als laagdrempelig aanbod voor alle gezinnen met kinderen en jongeren kan niet voorbij gaan aan de realiteit dat doelgroepen divers zijn. Een kwaliteitsvol aanbod leveren aan deze diversiteit van gezinnen is een uitdaging. Organisaties kunnen werk maken van deze uitdaging door het afleggen van een zogenaamd interculturaliseringsproces.

In de literatuur vinden we verschillende strategieën en aandachtspunten terug om gezinnen met een migratiegeschiedenis beter te bereiken en aanbevelingen voor organisaties en beleid.

In dit deel van de publicatie vind je een overzicht en korte beschrijving van een 10-tal Vlaamse en een 30-tal Nederlandse onderzoeken en publicaties over opvoeden en opvoedingsondersteuning bij allochtone gezinnen.

Het is uiteraard een selectie en heeft niet de bedoeling om exhaustief te zijn. We hebben ons ook beperkt tot rapporten die gaan over opvoedingsondersteuning en hebben andere interessante thema's zoals onderwijskansen, armoede, ... niet weerhouden. Documentatie over praktijken en instrumenten zijn ook niet in deze bundel opgenomen.

In deze zoektocht viel op dat we heel wat documentatie uit Nederland terug vonden en betrekkelijk weinig uit Vlaanderen. Navraag bij o.a. Kruispunt Migratie-Integratie, Ella vzw e.a. leerde ons dat opvoedingsondersteuning geen afzonderlijk of prioritair thema is waar onderzoek over gebeurt.

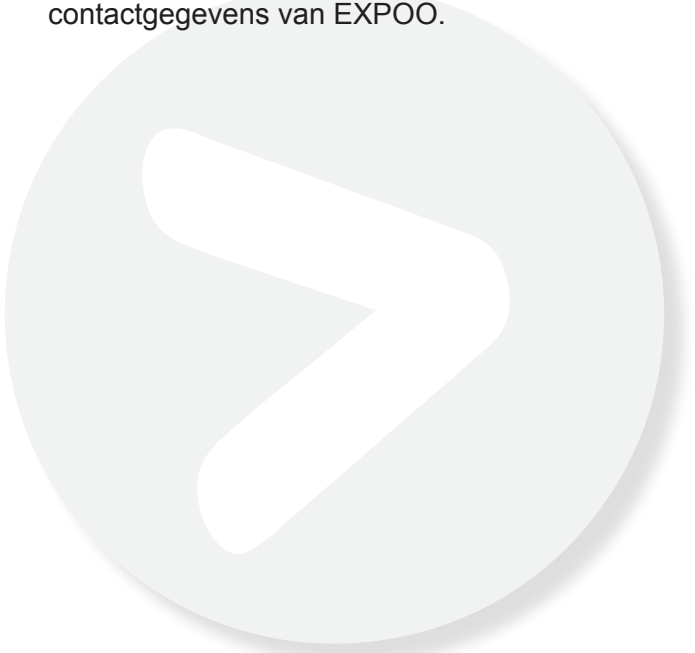
Goed om weten

- De onderzoeken zijn alfabetisch gerangschikt.
- Per document vind je een korte beschrijving.
- De volledige onderzoeken zijn telkens (indien elektronisch beschikbaar) te downloaden in ons documentatiecentrum op www.expoo.be.

Boeken kan je lenen in de bibliotheek van EXPOO.

Ken je een interessante publicatie of maakte je zelf een rapport?

Laat het ons weten. Op de achterflap vind je de contactgegevens van EXPOO.

Deel 3

Abstracts van de onderzoeken en documentatie

Literatuurlijst

- **Alle ouders hebben vragen!**
Onderzoek naar bereik en behoefte aan opvoedingsondersteuning van specifieke groepen ouders.
R Van den Berg. JSO (2005)
- **Allochtone gezinnen.**
Opvoeding van tieners.
M. Pool, P. Geense en N. Lucassen, Nederlandse Gezinsraad (2005)
- **Culturele diversiteit in opgroeien en opvoeden.** Feiten en Cijfers.
NJI 2009
- **Cultuur en opvoeding.**
L.Eldering. 2011
- **De frontlinie versterken.**
Vernieuwende initiatieven in het voorportaal van de jeugdzorg.
Degruyter e.a. Verwey Joncker instituut 2009
- **De interculturalisatie van het Centrum voor Jeugd en Gezin.**
Inspiratie voor en door gemeenten.
Pharos
- **Diversiteit in opgroeien en opvoeden.**
Webdossier
NJI
- **Handboek interculturele competentie.**
Cimic 2011
- **Interculturalisering van de Centra Voor Jeugd en Gezin.**
Verslag van conferentie oktober 2010.
Pharos Kenniscentrum
- **Kind van de diversiteit.**
Over opvoeden in verschillende gezinsculturen.
Gezinsbond en Steunpunt allochtone meisjes & vrouwen.(2008)
- **Kleurrijke Maatzorg.**
Aan de slag met interculturalisering.
De Touter 2011
- **Kleurrijk en toegankelijk.**
CJG Spectrum (2011)
- **Kennisdossier Preventieve Opvoedingsondersteuning voor Migrantenouders.**
Webdossier. Pharos Kenniscentrum
- **Kunnen vroegschoolse educatie en opvoedingsondersteuning de onderwijskansen van allochtone kinderen verbeteren.**
S. Op de Beeck
- **Migrantengezin.**
Webdossier over migranten gezinnen in de reeks gezinswijzer
NJI.
- **Naar hollands gebruik.**
Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en voorzieningen.
(2010) Van den Broeck
- **Ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning voor allochtone kinderen en hun ouders: inventarisatie van programma's en interventies**
S. Beekhoven; D. Ince; H. Kalthoff. - Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut (NJI); Sardes; Expertisecentrum Ontwikkeling, Opvang en Onderwijs voor 0-12 jarigen (EC O3), 2008
- **Opgroeien in diversiteit.**
Beschrijving van de nulmeting Monitor Diversiteit in Jeugdbeleid. CBS 2010
- **Opvoeden in andere culturen.**
Inzichten uit interculturele pedagogiek.
K. Bouteh. 2010

- **Opvoeden in de multi-etnische stad.**
T. Pels 2010
- **Opvoeden is een werkwoord.**
Een terugblik op drie jaar 'Ouder & Kind'.
Brigitte Hemmerijckx. INGVzw (2007)
- **Opvoeden met de koran.**
H. Van Crombrugge 2009
- **Opvoeding en integratie.**
Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school.
Trees Pels (red) (2000)
- **Opvoeding in de migratie context.**
Trees Pels 2009
- **Opvoeding, migratie en cultuur.**
M. de Haan in Opvoeding als spiegel van de beschaving. (2011)
- **Opvoedingsondersteuning aan allochtone gezinnen.**
Bekkema TNO 2007
- **Opvoedingsondersteuning aan migrantengezinnen schiet tekort.**
H. Kalthoff in Jeugd en Co, Kennis 04/2009
- **Opvoedingsondersteuning... en (allochtone) gezinnen met adolescenten.**
I. Flament e.a. 2006
- **Overzichtsstudie interventies voor migrantenjeugd: ontwikkelingsstimulering, preventie en vroeghulp.**
- **Parenting beliefs and practices of Turkish immigrant mothers in Western Europe.**
E.S. Durgel. 2011
- **Pedagogisch adviseurs en allochtone ouders.**
Ervaringen, behoefte aan ondersteuning en interculturele pedagogiek.
E.S. van Althena (2007)
- **Schaamte en strategisch handelen.**
Opvoeding in Marokkaanse en Turkse gezinnen.
I. Yerden, 2010
- **Toepasbaarheid Opvoedingsondersteuning voor Marokkaanse en Turkse Gezinnen. TNO.**
Noortje Tan. 2008
- **Triple P Divers.**
Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam.
Diselbrink. 2011
- **Van keukentafel tot God:**
Belgische, Italiaanse en Marokkaanse ouders over identiteit en opvoeding.
N. Clycq. 2009
- **Wat werkt bij migrantenjeugd.**
Overzichtsdocument
NJI 2010.
- **We hebben samen een boom geplant...**
Vormingsgerichte opvoedingsondersteuning Turkse moeders.
L. Smeyers en D. Wildemeersch i.s.m. School en Gezin, Pric Limburg (1994)

ONDERZOEK:

Alle ouders hebben vragen!
Onderzoek naar bereik en behoefte aan opvoedingsondersteuning van specifieke groepen ouders.
R Van den Berg. JSO (2005)

Uit eerder onderzoek bleek dat niet alle ouders gebruik maken van het aanbod aan opvoedingsondersteuning in de provincie Zuid-Holland. Bepaalde groepen ouders zijn nauwelijks in beeld.

In dit onderzoek wordt gekeken naar deze moeilijk bereikbare ouders, die weinig of geen gebruik maken van het huidige aanbod aan activiteiten en die volgens de literatuur aantoonbaar meer risico lopen op problemen met de kinderen. De te onderzoeken groepen ouders zijn: hoogopgeleiden, eenoudergezinnen, gereformeerden, *allochtonen* (*Marokkaanse moeders die niet of nauwelijks Nederlands spreken*).

Naar iedere groep ouders is verkennend onderzoek gedaan in twee gemeenten die het aanbod op het gebied van opvoedingsondersteuning - voor de betreffende doelgroep of in zijn algemeenheid - willen verbeteren. Doel van het onderzoek is algemene informatie te geven over de verschillende groepen ouders, te rapporteren over hun specifieke behoeften op het gebied van opvoedingsondersteuning, eventuele leemten in het huidige aanbod en voorwaarden voor de verdere ontwikkeling van activiteiten en diensten en aanbevelingen te formuleren voor gemeenten voor verbetering van het huidige (preventieve) aanbod.

Download de volledige publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/alle-ouders-hebben-vragen-onderzoek-naar-bereik-en-behoeften-van-specifieke-doelgro>

ONDERZOEK:

Allochtone gezinnen. Opvoeding van tieners.
M. Pool, P. Geense en N. Lucassen, Nederlandse Gezinsraad (2005)

De opvoeding van tieners bezorgt ouders soms hoofdbreken. Dit geldt zeker voor ouders die hun kinderen in de stad opvoeden of die zelf niet in Nederland zijn opgegroeid. Dit rapport toont onder meer aan dat de onbekendheid met de Nederlandse maatschappij het voor allochtone ouders moeilijker maakt hun tieners goed te begeleiden; goede opvoedingsondersteuning meer is dan advies alleen en het aanbod opvoedingsondersteuning voor ouders van tieners erg ondoorzichtig is.

Publicatie ontleenbaar via www.docatlas.be

ONDERZOEK:

Culturele diversiteit in opgroeien en opvoeden.
Feiten en Cijfers. NJI 2009

Allochtone jeugdigen staan zowel in beleid als in de publieke discussie volop in de belangstelling. Terecht, want bijna een kwart van alle jeugdigen in Nederland van 0 tot 25 jaar is van allochtone afkomst. De aandacht richt zich met name op problemen die bepaalde groepen jeugdigen hebben of veroorzaken. Maar er zijn ook positieve ontwikkelingen te zien. Met name op de terreinen onderwijs en arbeidsparticipatie is de situatie van allochtone jeugdigen verbeterd. Het aantal jongeren dat een diploma in het hoger onderwijs behaalt is verdubbeld, allochtone vrouwen halen vaker een startkwalificatie en het aantal jongeren met werk is toegenomen.

Download de volledige publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/culturele-diversiteit-in-opgroeien-en-opvoeden-feiten-en-cijfers>

ONDERZOEK:

Cultuur en opvoeding. **L. Eldering. 2011**

Standaardwerk over allochtone ouders en kinderen in onze samenleving. De integratie van allochtone gezinnen verloopt anders dan verwacht. Een aantal jongeren hebben een belangrijk deel van hun onderwijsachterstand ingehaald. Zij zijn zich ook meer bewust geworden van hun identiteit.

Publicatie ontleenbaar in bibliotheek EXPOO.

ONDERZOEK:

De frontlinie versterken. Vernieuwende initiatieven in het voorportaal van de jeugdzorg. **Degruyter e.a. Verwey-Joncker instituut 2009**

Het Verwey-Joncker Instituut heeft in opdracht van het ministerie van VROM/Wonen, Wijken en Integratie onderzoek gedaan naar het versterken van de frontlinie in de zorg voor jeugd. De frontlinie bestaat uit personen en organisaties die dicht bij (groepen) burgers staan en activiteiten ondernemen om hun belangen te behartigen. Het initiatief voor deze activiteiten komt vaak 'uit eigen kring'. De (Marokkaanse) buurtvaders zijn een bekend voorbeeld. De frontlinie vervult vaak, via een meer informeel en laagdrempelig aanbod, een brugfunctie tussen moeilijk bereikbare (migranten)groepen en de geïnstitutionaliseerde hulpverlening. Deze studie analyseert de brugfunctie van de frontlinie en laat zien onder welke randvoorwaarden de verbinding tussen het informele en reguliere aanbod de meeste kans van slagen heeft. Essentieel is dat de lokale partijen - frontliniewerkers, instellingen én de gemeente - een gedeelde visie hebben op het bereiken van (migranten)doelgroepen en de rol van frontliniewerkers. De aanbeveling aan gemeenten is om als regisseur van het jeugdbeleid deze visieontwikkeling ter hand te nemen. De uitkomsten van het onderzoek krijgen een vervolg in het programma 'Diversiteit in het Jeugdbeleid' van ZonMw.

ONDERZOEK:

De interculturalisatie van het Centrum voor Jeugd en Gezin. Inspiratie voor en door gemeenten. **Pharos**

Met deze handreiking wil het Rijk gemeenten ondersteuning bieden bij het interculturalisatieproces van het CJG. De handreiking is bedoeld voor alle gemeenten, in alle fasen in de vormgeving van het CJG. Ook aan de ketenpartners en andere organisaties binnen het preventieve jeugdbeleid kan de handreiking ondersteuning bieden. Elke gemeente kent haar eigen dynamiek. Deze handreiking biedt dan ook geen blauwdruk. Het is aan de gemeenten zelf om die onderdelen eruit te halen die hen kunnen ondersteunen om kwalitatief goede zorg te bieden aan groepen allochtonen. Een interculturalisatieproces vereist de nodige expertise en inzet van gemeenten, management en professionals van CJG's en ketenpartners. Tegelijkertijd kunnen veel gemeenten en organisaties in de jeugdsector bogen op een lange ervaring in de zorg aan allochtone jeugd. De extra investering bestaat voor hen vooral uit het bundelen en organiseren van de aanwezige kennis en ervaring.

Download de volledige publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/de-interculturalisatie-van-de-cjg-inspiratie-voor-en-doo-gemeenten-0>

ONDERZOEK:

Diversiteit in opgroeien en opvoeden. Webdossier NJI

Webdossier over het programma: Preventie en hulp bij beginnende opgroei en opvoedproblemen van kinderen en jongeren met een migratieachtergrond. In Nederland is bijna een kwart van de jeugd (tot 25 jaar) migrant. Overheid wil dat deze kinderen gelijke kansen krijgen en gelijk kunnen gebruik maken van de algemene maatschappelijke dienstverlening. Vaststelling is dat deze diensten deze groep minder bereiken en er extra inspanningen dienen geleverd te worden voor deze gelijke kansen.

Het dossier omvat informatie over feiten en cijfers over migrantenkinderen en hun ouders, en de risico's die migrantenjeugd loopt op het krijgen van problemen overzicht van bestaande kennis over de invloed van migratie op opgroeien en opvoeden; informatie over de praktijk: wat werkt om problemen bij opgroeien en opvoeden van migrantenjeugd te voorkomen en vroegtijdig te verhelpen. Tenslotte zijn er nog onderdelen inzake beleidmaatregelen, onderzoek en literatuur.

Webdossier te raadplegen op www.nji.nl/diversiteit

ONDERZOEK:

Handboek interculturele competentie. Cimic 2011

Handboek met mogelijkheden en toepassingen van het concept interculturele competentie voor uw eigen organisatie te verkennen.

Publicatie ontleenbaar in bibliotheek EXPOO

ONDERZOEK:

Interculturalisering van de Centra Voor Jeugd en Gezin. Verslag van conferentie oktober 2010. Pharos Kenniscentrum

Migrantenouders en hun kinderen vinden minder snel de weg naar het CJG dan autochtone gezinnen. Tegelijk zijn ze oververtegenwoordigd in de zware vormen van jeugdzorg. Wat kunnen CJG's doen om de drempel naar lichte jeugdhulpverlening aan allochtonen te verlagen?

Download de volledige publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/interculturalisering-van-centra-voor-jeugd-en-gezin>

ONDERZOEK:

Kind van de diversiteit. Over opvoeden in verschillende gezinsculturen. Gezinsbond en Steunpunt allochtone meisjes & vrouwen. (2008)

Verslagboek themadag

Publicatie ontleenbaar via www.docatlas.be

ONDERZOEK:

Kleurrijke Maatzorg. Aan de slag met interculturalisering. De Touter. 2011

Dit werk wil ondersteuning en inspiratie bieden aan alle voorzieningen in jeugdhulpverlening om hun organisatie en begeleidingsaanbod te interculturaliseren. Het geeft handvatten voor het af te leggen proces en basisinzichten voor bijhorende visieontwikkeling.

Publicatie ontleenbaar in de bibliotheek van EXPOO

ONDERZOEK:

Kleurrijk en toegankelijk. CJG Spectrum (2011)

Een goede ontwikkeling van alle kinderen en jongeren is een van de voorwaarden voor een gezonde samenleving. Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) spelen hierin een belangrijke rol. Maar vaak blijkt de stap naar een voorziening voor allochtone jongeren en ouders te groot. Onbekendheid maakt de drempel hoog. Het CJG heeft ook voor hen meerwaarde, maar moet nadrukkelijk inzetten op bereik en bekendheid. In dit CJG-bericht laten we verschillende deskundigen en professionals per onderwerp aan het woord met ervaringen, tips en aandachtspunten voor het CJG, met name gericht op allochtone ouders.

Download de volledige publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/kleurrijk-en-toegankelijk>

ONDERZOEK:

Kennisdossier Preventieve Opvoedingsondersteuning voor Migrantenouders. Webdossier. Pharos Kenniscentrum

Dit dossier omvat informatie over achtergronden opvoedingsstijlen migrantenouders; migrantenvaders; opvoedingsstijlen; preventieve opvoedingsondersteuning; interculturele competenties professionals; deskundigheidsbevordering; beleid rond preventieve opvoedingsondersteuning en de ontwikkeling rond Centra voor Jeugd en Gezin en tips voor de praktijk.

De publicatie is raadpleegbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/kennisdossier-over-preventieve-opvoedingsondersteuning-voor-migrantenouders>

ONDERZOEK:

Kunnen vroegschoolse educatie en opvoedingsondersteuning de onderwijskansen van allochtone kinderen verbeteren. S. Op de Beeck

Kwalitatief onderzoek op basis van interviews met allochtone moeders. Deze eindverhandeling behandelt een praktische vraagstelling die werd geformuleerd door het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden. Het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden vraagt zich af hoeveel ouders uit de etnisch-culturele minderheden hun kinderen naar school brengen vooraleer ze leerplichtig zijn en wat de reden is om dit al dan niet te doen. Het Forum wenst ook te weten welke voor- en/of nadelen er verbonden zijn aan de participatie van etnisch-culturele minderheden aan het kleuteronderwijs. Hoofdstuk 5 handelt over opvoedingsondersteuning in het bijzonder.

<http://www.expoo.be/kennisdocumenten/kunnen-vroegschoolse-educatie-en-opvoedingsondersteuning-de-onderwijskansen-van-all>

ONDERZOEK:

Migrantengezin. Webdossier over migranten gezinnen in de reeks gezinswijzer NJI.
Informatie over opgroeien, opvoeden, partnerrelatie, netwerk, tijdsbesteding en inkomsten en uitgaven.

Webdossier is te raadplegen op <http://www.nji.nl/eCache/DEF/1/13/914.html>

> ONDERZOEK:

Naar hollands gebruik. Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en voorzieningen. (2010)

A. Van den Broeck

Migrantenouders weten vaak niet waar ze terecht kunnen voor hulp en advies over opvoeding. Daarbij sluit het hulpaanbod niet altijd goed aan bij hun wensen. Op specifieke opvoedingsvragen, zoals hoe om te gaan met de Nederlandse waarden en normen, heeft de hulpverlening vaak geen goed antwoord paraat. Hoewel migranten vaker tegen problemen oplopen op het gebied van onderwijs, opvoeding en gezondheid, maken zij relatief weinig gebruik van de voorzieningen die hulp bieden op dit gebied. Het SCP onderzocht de verschillen in het gebruik van voorzieningen door allochtone en autochtone ouders. Opleidingsniveau, gezinsvorm en belang van religie verklaren slechts een deel van het verschil in voorzieningengebruik.

Volledige publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/naar-hollands-gebruik-verschillen-in-gebruik-van-hulp-bij-opvoeding-onderwijs-en>

> ONDERZOEK:

Ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning voor allochtone kinderen en hun ouders: inventarisatie van programma's en interventies

- S. Beekhoven; D. Ince; H. Kalthoff.
- Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut (NJI); Sardes; Expertisecentrum Ontwikkeling, Opvang en Onderwijs voor 0-12 jarigen (EC O3), 2008

Inventarisatie naar kennis van interventies voor ontwikkelingsstimulering en opvoedingsondersteuning van allochtone kinderen en hun ouders. Deze blijkt versnipperd te zijn en de gegevens over kwaliteit, bereik en effectiviteit zijn schaars. De programma's zijn

ingedeeld naar instellingsgericht; gezinsgericht; opvoedingsondersteuning en inburgering. De onderzoekers concluderen dat het nog onvoldoende mogelijk is om op basis van gegevens over effectiviteit en bereik suggesties te doen over effectieve interventies die kunnen worden ingezet. Daartoe zou meer geïnvesteerd moeten worden in kwalitatief goed effectiviteitonderzoek en meer langdurig gemonitord moeten worden.

Publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/ontwikkelingsstimulering-en-opvoedingsondersteuning-voor-allochtone-kinderen-en-hun>

> ONDERZOEK:

Opgroeien in diversiteit. Beschrijving van de nulmeting Monitor Diversiteit in Jeugdbeleid. CBS 2010

De monitor is opgesteld naar aanleiding van de erkenning van het feit dat etniciteit invloed heeft op de kansen voor kinderen om op een gezonde manier op te groeien en talenten te ontwikkelen. De nulmeting heeft een looptijd van drie jaar (2009-2011). Er is uitsluitend gebruik gemaakt van bestaande bronnen. Een deel van de indicatoren is overgenomen uit de Landelijke Jeugdmonitor en de StatLine-databank van het CBS. Een ander deel is berekend op basis van bronbestanden die bij het CBS en het SCP beschikbaar zijn. Het peilmoment verschilt per indicator, maar is steeds zo recent mogelijk.

Publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/opgroeien-in-diversiteit-beschrijving-nulmeting-monitor-diversiteit-in-jeugdbeleid>

ONDERZOEK:

Opvoeden in andere culturen. Inzichten uit interculturele pedagogiek.

K. Bouteh. 2010

De maatschappij van vandaag is sterk veranderd vergeleken met die van onze ouders. We leven tegenwoordig in een informatiesamenleving waarin het individu centraal staat. De eigen opvoeding biedt ouders weinig houvast bij het opvoeden van hun kinderen. Voor migranten is het verschil nog groter, met name voor degenen die in een plattelandscultuur zijn opgegroeid.

Publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/opvoeden-in-andere-culturen-inzichten-uit-de-interculturele-pedagogiek>

ONDERZOEK:

Opvoeden in de multi-etnische stad.

T. Pels 2010

Oratie bij aanvaarding ambt op 11 juni aan de Vrije Universiteit Amsterdam. De beeldvorming over de opvoeding van niet-westerse allochtone ouders moet worden bijgesteld: ouders passen zich sneller aan dan wordt verondersteld. Maar een te snelle en eenzijdige aanpassing brengt meer risico voor kinderen mee dan loyaliteit aan beide werelden. Daarnaast benadrukt auteur dat bij het opvoeden de nadruk niet langer moet liggen op cultuurverschillen maar op emotionele aspecten, zoals het omgaan met onzekerheid en het leren van vertrouwen.

Publicatie: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/opvoeden-in-de-multi-etnische-stad>

ONDERZOEK:

Opvoeden is een werkwoord. Een terugblik op drie jaar 'Ouder & Kind'.

Brigitte Hemmerijckx. INGvzw (2007)

Terugblik op drie jaar 'Ouder & Kind' werking, een opvoedingsondersteunend programma dat allochtone moeders (en vaders) zelfvertrouwen en een duwtje in de rug geeft. Het rapport beschrijft in detail wat het programma inhoudt en laat ouders en begeleiders met hun bevindingen aan het woord.

Publicatie ontleenbaar in bibliotheek EXPOO

ONDERZOEK:

Opvoeden met de koran.

H. Van Crombrugge 2009

Op welke manier gaan islamitische ouders bij het opvoeden van hun kinderen om met hun levensbeschouwelijke overtuigingen? Worden zij bij de opvoeding ondersteund door hun geloofsgenoten? Welke informatie staat hen ter beschikking? Hans van Crombrugge doet verslag van een kwalitatief onderzoek onder islamitische ouders in Vlaanderen. Hun opvattingen over opvoeding en ouderschap blijken volop in verandering. Zo streven jonge islamitische ouders naar een veel actievere opvoedingsrol voor vaders dan hun ouders.

Publicatie is downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/opvoeden-met-de-koran>

Het boek (Zin in Gezin) waar het artikel deel van uitmaakt is ontleenbaar in de bibliotheek van EXPOO.

ONDERZOEK:

Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school. Trees Pels (red) (2000)

Dit boek gaat over een onderwerp dat regelmatig stof doet opwaaien: opvoeding en integratie. Centraal staan de resultaten van recente onderzoeken naar de opvoeding in autochtoon-Nederlandse, Turkse, Marokkaanse, Creools-Surinaamse en Chinese gezinnen en naar de pedagogische afstemming tussen gezin en school. De bevindingen uit deze onderzoeken worden vergeleken en geanalyseerd op hun betekenis voor sociale integratie.

Een van de belangrijkste conclusies is dat integratie niet stopt bij de voordeur. Zowel in hun opvoedingsdoelen als dagelijks handelen laten (allochtone) ouders veranderingen zien. Aan de autonomie van kinderen hechten zij meer waarde dan de generaties voor hen en conformiteit vullen zij op een minder autoritaire wijze in. Van louter aanpassing is echter geen sprake: er ontstaan eigen mengvormen. Even opmerkelijk is de constatering, dat er ook niet één richtinggevend Nederlands opvoedingsmodel is.

Een andere belangrijke bevinding is, dat de verhouding tussen de generaties in allochtone gezinnen minder dramatisch is dan algemeen verondersteld.

Opvoeders, allochtoon én autochtoon, evenals leerkrachten hebben een belangrijk opvoedingsprobleem gemeen: hoe kinderen meer autonomie te geven zonder dat dit doorslaat naar een gebrek aan sociale betrokkenheid. De communicatie en afstemming over deze en andere pedagogische kwesties verloopt echter niet naar tevredenheid. Hetzelfde geldt de communicatie tussen ouders en andere opvoedingsprofessionals, bijvoorbeeld in de opvoedingsondersteuning en hulpverlening. Van een hecht pedagogisch netwerk is bepaald geen sprake. Een van de belangrijkste aanbevelingen is dan ook dat daar vanuit het beleid meer mogelijkheden voor worden geschapen.

Boek ontleenbaar via www.docatlas.be

ONDERZOEK:

Opvoeding in de migratie context. Trees Pels 2009

Review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders. Het afgelopen decennium is het nodige wetenschappelijk onderzoek gepubliceerd over opvoeding in de migratiecontext. In een minderheid van de publicaties is opvoeding het hoofdthema. Vaak gaat het ook om studies waarin dat een van de onderzochte onderwerpen is. Deze publicatie brengt de kennis uit het afgeronde en nog lopende onderzoek thematisch bijeen en laat zien waar hiaten in de onderzoekskennis bestaan. Naast algemene thema's als veranderingen en diversiteit in opvoedingswaarden en opvoedpraktijken komen specifieke onderwerpen aan de orde. Onder andere de religieuze opvoeding, opvoeding tussen twee vuren, seksspecifieke opvoeding en problematische opvoedsituaties. Daarnaast gaan de auteurs in op de behoeften aan opvoedingsondersteuning en de mate waarin het aanbod daarbij aansluit.

Publicatie downloadbaar op: http://www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/opvoeding20in20de20migratiecontext_2699.pdf

ONDERZOEK:

Opvoeding, migratie en cultuur. M. de Haan in Opvoeding als spiegel van de beschaving. (2011)

Reflectie in hoeverre het verwijzen naar 'de cultuur' helpt om de opvoedingspraktijken van migranten te begrijpen en te verklaren.

Boek ontleenbaar in de EXPOO bibliotheek.

ONDERZOEK:

Opvoedingsondersteuning aan allochtone gezinnen. Bekkema TNO 2007

Aansluiting vinden bij gezinnen vormt duidelijk de kern van goede opvoedingsondersteuning. Een goede basishouding met goede basisvaardigheden is cruciaal voor het geven van goede opvoedingsondersteuning aan allochtone ouders. Een professional dient sensitief, respectvol, positief en nieuwsgierig te zijn en moet niet te grote stappen willen nemen. Dit is de conclusie van een studie naar de ervaringen van professionals met de programma's Voorzorg, Triple P en Stevig Ouderschap voor allochtone gezinnen. Het blijkt dat deze gezinnen vrijwel niet deelnemen aan de programma's. De onderzoeker geeft ook gewenste aanpassingen bij de drie onderzochte programma's.

Publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/opvoedingsondersteuningallochtonegezinnen.bekkema.tnorapport.2007.pdf>

ONDERZOEK:

Opvoedingsondersteuning aan migrantengezinnen schiet tekort. H. Kalthoff in Jeugd en Co, Kennis 04/2009

Kinderen en jongeren uit niet-westerse migrantengezinnen hebben te maken met veel risicofactoren die hun ontwikkeling en welbevinden bedreigen. Instellingen voor opvoedsteun weten deze kinderen en hun veelal laagopgeleide ouders echter slecht te bereiken. Migrantengezinnen hebben toegankelijke voorzieningen en effectieve vormen van opgroei- en opvoedondersteuning nodig, die aansluiten bij hun culturele achtergrond en opvoedvragen. Een overzicht van de problemen van niet-westerse gezinnen en de tekortkomingen van het hulpaanbod, en een pleidooi voor een krachtig opvoedoffensief.

Volledige publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/opvoedondersteuning-aan-migrantengezinnen-schiet-tekort>

ONDERZOEK:

Opvoedingsondersteuning... en (allochtone) gezinnen met adolescenten. I. Flament e.a. 2006

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Doelstelling is het formuleren van aanbevelingen van mogelijke pistes om opvoedingsondersteunende activiteiten voor allochtone ouders met adolescenten te ondersteunen en te ontwikkelen.

Publicatie in TVW, 30^ojg, nr 278 <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/opvoedingsondersteuning-en-allochtone-gezinnen-met-adolescenten>

ONDERZOEK:

Overzichtsstudie interventies voor migrantenjeugd: ontwikkelingsstimulering, preventie en vroeghulp.

De specifieke vragen waarop deze overzichtsstudie een antwoord geeft zijn: Welke interventies en instrumenten worden in Nederland toegepast om de ontwikkeling van migrantenjeugd te stimuleren en om ontwikkelings- en gedragsproblemen bij deze jeugdigen te voorkomen dan wel vroegtijdig aan te pakken? Wat is er van deze interventies bekend over hun bereik onder (specifieke groepen) migrantenjeugd en hun ouders? In hoeverre kan het bereik gerelateerd worden aan de desbetreffende toeleidingsstrategie?

Wat is er bekend over de effectiviteit van deze programma's voor (specifieke groepen) migrantenjeugd? Hoe is de effectiviteit vastgesteld; in hoeverre is dit op een betrouwbare wijze gebeurd?

Welke kennislacunes kunnen vastgesteld worden met betrekking tot volledigheid, bereik en effectiviteit van het aanbod voor migrantenjeugd en hun ouders?

Welke interventies kunnen als good practice worden aangewezen? Wat maakt dat migranten bereikt worden en dat de interventies ook voor hen werken? Welke bestanddelen kunnen worden opgenomen in generieke interventies? Welke zijn juist meer geschikt voor specifieke of categorale interventies?

Publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/overzichtsstudie-interventies-voor-migrantenjeugd-ontwikkelingsstimulering-preventi>

ONDERZOEK:

Parenting beliefs and practices of Turkish immigrant mothers in Western Europe.
E.S. Durgel. 2011

Veel kinderen van Turkse immigranten in Nederland presteren nog steeds minder goed dan autochtone kinderen, bijvoorbeeld op school. In de media is veel aandacht voor de taal die thuis gesproken wordt, maar dat is niet de enige factor die daarbij een rol speelt. Omdat ook de opvoeding vaak verschilt tussen culturen, onderzocht Elif Durgel in hoeverre die de ontwikkeling van kinderen van immigranten beïnvloedt. Ze interviewde daarvoor Turks-Nederlandse en Nederlandse moeders in Nederland en observeerde eveneens de interactie tussen moeder en kind bij hen thuis.

Publicatie: via universiteit Tilburg

ONDERZOEK:

Pedagogisch adviseurs en allochtone ouders. Ervaringen, behoefte aan ondersteuning en interculturele pedagogiek.
E.S. van Althema (2007)

Onderzoek in kader van masterproef naar de beleving van de professional en zijn visie op ondersteuning aan allochtone gezinnen. Heeft de professional behoefte aan ondersteuning?

Publicatie te verkrijgen via www.docatlas.be

ONDERZOEK:

We hebben samen een boom geplant... Vormingsgerichte opvoedingsondersteuning Turkse moeders.
L. Smeyers en D. Wildemeersch i.s.m. School en Gezin, Pric Limburg (1994)

Terugblik op twee jaar ervaring met de DIP methode.

Publicatie te verkrijgen via www.docatlas.be

ONDERZOEK:

Schaamte en strategisch handelen. Opvoeding in Marokkaanse en Turkse gezinnen.
I. Yerden, 2010

In de media, de politiek en bij hulpverleningsinstellingen is er veel aandacht voor opvoedingsvraagstukken in allochtone gezinnen. Marokkaanse en Turkse ouders krijgen vaak kritiek op hun opvoedingsmethode. Zij nemen niet genoeg verantwoordelijkheid, zijn te weinig betrokken bij het onderwijs van hun kinderen, en laten ze maar wat rondhangen op straat. De opvoedingsproblematiek wordt meestal benaderd vanuit het perspectief van de instellingen. Schaamte en strategisch handelen

besteedt aandacht aan het opvoedingsperspectief van ouders en kinderen met een Marokkaanse of Turkse achtergrond. Het gaat daarbij vooral om de opvoeding van pubers en adolescenten. Daarnaast is er aandacht voor de ervaringen van de kinderen en ouders met instellingen, en de ervaringen van instellingen met Marokkaanse en Turkse gezinnen. In hoeverre kunnen de hulpverleningsinstanties ervoor zorgen dat hun aanbod voldoet aan de opvoedingsverwachtingen en -idealen van Marokkaanse en Turkse gezinnen?

In zeven hoofdstukken schetst de (Turkse) auteur en hulpverlener de opvoedingsproblematiek in Marokkaanse en Turkse families. Dat gebeurt aan de hand van wetenschappelijk onderzoek en literatuur en 26 interviews met allochtone ouders en pubers, gelijk verdeeld over Marokkaanse als Turkse ouders en leerlingen. Er lijkt overeenkomst met de Nederlandse opvoedingsproblematiek in ons verzuilde systeem van veertig jaar geleden. Er zijn vooral non-verbale communicatie, talrijke taboes, verschil

in behandeling van jongens en meisjes, wantrouwen in de Jeugdzorg. De vaak laagopgeleide ouders weten geen raad met de snelle communicatie als computer en sms'en. Weinig complimenten, eerder straf. Hulpverlening door familieleden ervaren ouders als minder bedreigend. Pubers tonen een verhoogde overgevoeligheid voor de negatieve beeldvorming in media, op school en bij de hulpverlening. De straat is dan vaak het domein om de eigen etnische identiteit uit te dragen. Zeer aanbevolen voor hulpverleners en leerkrachten.

Boek ontleenbaar in bibliotheek van EXPOO

ONDERZOEK:

Toepasbaarheid Opvoedingsondersteuning voor Marokkaanse en Turkse Gezinnen. TNO. Noortje Tan. 2008

De samenstelling van de Nederlandse bevolking is sinds het midden van de twintigste eeuw sterk veranderd. Het aandeel allochtone groepen neemt nog steeds toe. Werken de in Nederland beschikbare opvoedingsondersteuningsprogramma's ook voor Marokkaanse en Turkse ouders? Of spelen culturele factoren een zodanige rol dat aanpassing van de programma's nodig is? In deze publicatie worden de programma's Samen Starten/DMO-P, Voorzorg, Triple P en Stevig Ouderschap onder de loep genomen.

Publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/toepasbaarheid-van-opvoedingsondersteuning-voor-marokkaanse-en-turkse-gezinnen-in-n>

ONDERZOEK:

Triple P Divers. Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam. Diselbrink. 2011

Onderzoek bij ouders en professionals.

Publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/triple-p-divers>

ONDERZOEK:

Van keukentafel tot God: Belgische, Italiaanse en Marokkaanse ouders over identiteit en opvoeding.
N. Clycq. 2009

Het gezin is de plek bij uitstek waar het socialisatieproces van kinderen zich voltrekt. Identiteiten worden er geconstrueerd en overgedragen met de ouders als spilfiguren. Bijzonder is dat er tegelijkertijd aandacht wordt besteed aan religieuze achtergrond, taal, etniciteit en gender – dit niet alleen bij minderheden maar ook bij de maatschappelijk dominante ‘Belgische’ groep. Een aantal vanzelfsprekendheden en onzichtbare machtsprocessen omtrent gender en etniciteit staan expliciet ter discussie.

Boek ontleenbaar in bibliotheek EXPOO

ONDERZOEK:

Wat werkt bij migrantenjeugd.
Overzichtsdocument
NJI 2010.

In dit document wordt ingegaan op de vraag ‘Wat werkt bij migrantenjeugd?’ Voor het beantwoorden van deze vraag is gebruik gemaakt van de recent verschenen ‘Meetladder Diversiteit Interventies’ (Pels, Distelbrink & Tan, 2009). Deze meetladder omvat tien aandachtspunten die van belang zijn bij het beoordelen van de diversiteitgevoeligheid van een interventie. Daarnaast is gebruik gemaakt van verschillende nationale en internationale (overzicht)studies op het gebied van hulpverlening en preventie bij etnische minderheidsgroepen¹ (waaronder Griner & Smith, 2006; Huey & Polo, 2008; Barlow, Shaw & Stewart-Brown, 2004).

Publicatie downloadbaar op: <http://www.expoo.be/kennisdocumenten/wat-werkt-bij-migrantenjeugd#bestanden>

In deze themabundel bundelt EXPOO de belangrijkste kennis uit Vlaams en Nederlands onderzoek over de opvoeding en opvoedingsondersteuning bij gezinnen met een migratiegeschiedenis.

Ken je EXPOO?

EXPOO is het Vlaams expertisecentrum opvoedingsondersteuning. Je komt alles te weten over opvoedingsondersteuning in Vlaanderen op **www.expoo.be**.

Werk met ons mee aan het kennisplatform over opvoeden!

Wil je een aanbod opvoedingsondersteuning uitwerken in je regio op basis van de info in dit onderzoeksverslag? Of wil je zelf een behoefteonderzoek opzetten? Heb je zelf belangrijke gegevens verzameld over opvoeden of opvoedingsondersteuning?

Neem dan zeker contact op.

We bekijken samen waar je extra ondersteuning kan vinden. Of hoe de informatie die jij verzamelde ontsloten kan worden voor het Vlaamse werkveld opvoedingsondersteuning.

Zo kan je EXPOO bereiken:

- > via het contactformulier op www.expoo.be
- > door een mailtje te sturen naar info@expoo.be
- > telefonisch op het nummer 02 533 13 43